

MALI VODIČ KROZ EU LAVIRINT

I UVOD

Od prvih inicijativa za formiranje zajedničkog evropskog tržišta, ranih 50-tih godina prošlog veka, do danas, Evropska unija (EU) prošla je kroz brojne izazove i iskušenja. Proširenje Evropske unije 2004. godine sa 10 novih članica, većinom članica bivšeg istočnog bloka, otvorilo je mnoge stare, pa i nove dileme vezane za dalje proširenje EU, pre svega zbog neujednačenog privrednog razvoja novih zemalja članica.

Sposobnost novih članica EU da se uklope u postojeći sistem, imaće veliki uticaj na tempo daljeg proširenja EU. Očekuje se da će Bugarska i Rumunija postati članice Evropske unije 2007. godine, dok je tačan datum priključenja EU tri zemlje koje su tokom 2005. godine dobile status zemalja kandidata – Hrvatske, Makedonije i Turske - neizvestan.

Preostale zemlje zapadnog Balkana, Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija, su u različitim fazama procesa približavanja EU.

Obaveze koje preuzima zemlja kandidat (potencijani kandidat) u procesu priključenja EU su značajne i zahtevaju veliki angažman državne administracije. U do sada najvećem talasu priključenja 2004. godine, proces pripreme novih zemalja članica EU trajao je između 10 i 12 godina.

Iako su zahtevi veliki, Evropska unija obezbeđuje paket programa koji se finansiraju iz budžeta Unije – takozvane finansijske instrumente kojima se olakšava etapno napredovanje do članstva u EU.

U periodu od 2000. do 2006. godine, Savezna Republika Jugoslavija, kasnije Državna zajednica Srbije i Crne Gore (SCG), a danas Srbija je kao i ostale zemlje zapadnog Balkana koristila i koristi sredstva iz CARDS programa kojima se finansiraju reforme u oblastima koje su definisane kroz evropsko partnerstvo. To su: razvoj i izgradnja institucija, stabilizacija privrede i razvoj civilnog društva, u skladu sa demokratskim principima EU.

U budžetskom periodu od 2007. do 2013. godine, program CARDS će biti zamenjen novim *Instrumentom za predpristupnu (finansijsku) pomoć, (IPA)*. IPA će pored elemenata koje je sadržao CARDS, obuhvatiti i elemente finansijskih instrumenata korišćenih u poslednjem talasu priključenja. Kroz te instrumente finansirana je izgradnja institucija (PHARE), razvoj saobraćajne infrastrukture i ulaganje u zaštitu životne sredine (ISPA) i razvoj poljoprivrede (SAPARD).

Posao koji čeka zemlje kandidate i potencijalne kandidate za priključenje EU je obiman i složen. U velikoj meri, tempo usvajanja evropskih standarda zavisi od svake zemlje ponaosob, a pre svega od jasnog političkog opredeljenja da se ispune svi uslovi neophodni za pristupanje EU, stručnosti i osposobljenosti državne administracije, od nacionalnog do lokalnog nivoa, sposobnosti zemlje da ispuni kriterijume za povlačenje sredstava iz fondova EU, i finansijske moći same zemlje da kofinansira odobrene projekte.

Evropska unija od Srbije (Srbije i Crne Gore) očekuje ispunjenje ne samo kriterijuma proširenja EU postavljenih u Kopenhagenu 1993. godine, primenu principa i standarda koji važe za sve zemlje zapadnog Balkana, već i dodatne uslove koji se odnose na specifičnosti Srbije (Državne zajednice SCG).

To se pre svega odnosi na obaveze Srbije (Srbije i Crne Gore) proistekle iz Dejtonskog i Pariskog sporazuma, Rezoluciju 1244 Saveta bezbednosti UN-a o Kosovu i Metohiji i ostvarivanje pune saradnje sa Međunarodnim sudom za ratne zločine u Hagu.

Krajem 2005. godine, Savet ministara EU je, na osnovu pozitivne ocene *Studije o izvodljivosti*, usvojio Izveštaj o spremnosti SCG za pregovore o Ugovoru za stabilizaciju i pridruživanje EU. To je dalo zeleno svetlo SCG da uđe u sledeću fazu procesa evropskih integracija, pristupom *dvostrukog koloseka* (twin-track approach), odnosno odvojenim tehničkim pregovorima dveju republika sa EU.

Srbija i Crna Gora su u novembru 2005. godine ušle u proces pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i priključivanju koji se baziraju na vladavini prava, tržišnoj ekonomiji, poštovanju i zaštiti ljudskih i manjinskih prava, pravnom okviru na principima evropskog *acquis*-a i efikasnoj državnoj upravi.

Međutim, zbog nedovoljne saradnje sa Međunarodnim sudom za ratne zločine u Hagu, Evropska komisija je donela odluku da otkáže rundu pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju koja je trebalo da bude održana 11. maja 2006. Kako je u međuvremenu u Crnoj Gori održan referendum i proglašena nezavisnost, očekuje se da će Crnoj Gori uskoro biti odobren novi mandat za pregovore o Stabilizaciji i pridruživanju, dok će brzina i dinamika pristupanja Srbije zavisiti od dostizanja pune saradnje sa Tribunalom u Hagu.

Suštinski, proces pridruživanja EU, predstavlja postepeno prerastanje Srbije u modernu evropsku državu. U tom smislu ispunjavanje uslova EU ne predstavlja spolja nametnuti standard, nego kvalitet koji želimo da postignemo sebe radi.

U opštinama u Republici Srbiji je već započet proces pripreme kroz različite programe obuke, unapređenja unutrašnje organizacije rada lokalnih samouprava, programe kojima se finansiraju pojedine oblasti, sistemi i usluge koje treba da doprinesu unapređenju kvaliteta života stanovništva.

Ovaj vodič treba da posluži informisanju profesionalaca u državnoj upravi i lokalnoj samoupravi, opštinskim ustanovama i organizacijama, organizacijama civilnog društva, medijima i građanima o mogućnostima za finansiranje iz sredstava Evropske unije. Pored toga, u vodiču su predstavljena neka iskustva drugih zemalja, pojmovi, novi pojmovi i kovanice koje će tek ući u upotrebu, praktični saveti, kao i načini da se dođe do dodatnih i specifičnih obaveštenja i informacija kojih nema u ovom vodiču.

II ŠTA PODRAZUMEVA PRIKLJUČENJE EVROPSKOJ UNIJI?

Svaka zemlja potencijalni kandidat ili kandidat za EU treba da ispuni političke, ekonomske i pravne (zakonodavne) uslove koji su poznati kao *principi iz Kopenhaga* (Copenhagen Criteria), i definisani 1993. godine:

- Politički uslovi podrazumevaju uspostavljanje jakih institucija koje garantuju demokratske vrednosti, vladavinu prava, zaštitu ljudskih prava i prava manjinskih grupa;
- Ekonomskim uslovima treba da se obezbedi funkcionisanje tržišne ekonomije, kao i sposobnost zemlje kandidata da izdrži konkurentski pritisak;
- Pravni uslovi podrazumevaju sposobnost za preuzimanje obaveza članstva EU, tj. usklađivanje zakonodavstva zemlje kandidata sa evropskim zakonodavstvom i drugim propisima (*acquis communautaire*)¹;

Iako principi iz Kopenhaga predstavljaju stratešku platformu za proširenje, Evropska unija daje sebi diskreciono pravo da *ne prihvati* članstvo nove zemlje. Taj dodatni kriterijum se odnosi prvenstveno na kapacitet ili sposobnost same EU da primi nove članove, čak i u slučaju da zemlja kandidat ispuni sve kriterijume. Ovaj uslov je proistekao iz iskustva prethodnog proširenja EU novim zemljama članicama i on objedinjuje preispitivanje potrebe daljeg proširenja EU, ali i osposobljenost administrativnog aparata zemlje za primenu EU standarda. Posebnim pravilom regulisan je i problem rešavanja sporova među zemljama kandidatima mirnim putem, pre stupanja u EU, uz učešće međunarodnih pravosudnih organa ukoliko je potrebno.

Ko su partneri u procesu za pristupanje EU?

U procesu pregovora za pristupanje, *Evropska unija* deluje kao međuvladina konferencija (Intergovernmental Conference). To konkretno znači da su sve zemlje članice uključene u proces pregovora, i da zajednički donose odluke o statusu odnosa sa zemljama koje su u procesu pregovaranja o pridruživanju EU. Odluke se kanališu preko zemlje članice koja ima ulogu predsedavajućeg EU. Zemlje predsedavajući, rotiraju se na svakih 6 meseci i u tom periodu odgovorne su za pripremanje i predavljanje svih pregovaračkih elemenata, koje je dogovorio i usvojio ministarski savet EU.

Evropska komisija je zadužena da zemljama članicama EU predstavi nacrt pregovaračkih pozicija sa zemljama kandidatima. Komisija je institucija EU koja je direktno nadležna za vođenje pregovora i u stalnom je kontaktu sa zemljama kandidatima. Takođe, Komisija prati i nadgleda ceo predpristupni proces i pomaže u prevazilaženju mogućih problema. U okviru Komisije, operativni deo posla koordinira/administrira Generalni direktorat za proširenje.

Evropska komisija je dužna da redovno obaveštava, kako sve zemlje članice EU, tako i zemlju kandidata, o svojoj oceni napretka zemlje kandidata u procesu približavanja EU. Svi nalazi i dalje preporuke dostupni su na Internetu na adresi:

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/index_en.htm.

¹ Pojam “acquis” /aki/ se upotrebljava za termin *Acquis Communautaire*, koji predstavlja skup prava i obaveza, obavezujućih za Evropsku uniju i zemlje članice.

Izveštaj o napredovanju Srbije i Crne Gore iz novembra 2005. godine, može se naći na adresi: http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/index.htm.

Evropski parlament je institucija EU koja je takođe uključena u ceo proces pregovora o pristupanju. Parlament redovno dobija informacije o napretku, ali i daje saglasnost na Sporazum o pridruživanju zemalja kandidata. Svaka zemlja članica EU mora da ratifikuje svaki pojedinačni sporazum sa zemljom kandidatom.

Šta je predpristupna strategija?

Da bi se pomoglo zemljama kandidatima da što bezbolnije izvrše reforme neophodne za ispunjenje uslova o pridruživanju EU, kao i da se pripreme za korišćenje i upravljanje sredstvima i fondovima EU, po priključenju, EU obezbeđuje finansijsku i tehničku pomoć u realizaciji predpristupne strategije.

Evropsko partnerstvo predstavlja instrument za realizaciju predpristupne strategije Evropske unije prema zemljama potencijalnim članicama. Ovim partnerstvom se zajednički identifikuju prioriteti na kratak i srednji rok za svaku zemlju u procesu evropskih integracija. Kako zemlja ostvaruje napredak, svaka sledeća etapa predstavlja "viši nivo" ka usvajanju evropskih standarda (*acquis-a*) u pregovorima.

Zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima dostupna su određena sredstva koja se plasiraju kroz različite finansijske instrumente. Ti finansijski instrumenti se mogu podeliti na eksterne i interne programe ili fondove.

Eksterni programi ili fondovi su svi oni finansijski instrumenti čija sredstva mogu da koriste zemlje koje nisu članice EU, odnosno, zemlje kandidati za EU, zemlje potencijalni kandidati, ali i zemlje u razvoju koje se ne nalaze na evropskom kontinentu. U eksterne finansijske instrumente spadaju, na primer, programi CARDS, PHARE, ISPA, SAPARD, TACIS, MEDA, itd.

U budžetu EU za period od 2007. do 2013. godine za zemlje kandidate i potencijalne kandidate predviđena je "nova generacija" finansijskih instrumenata ili fondova koji će objediniti postojeće elemente iz perioda 2000-2006., kroz sledeće komponente:

- **IPA:** Instrument for Pre-Accession – novi predpristupni finansijski instrument ili fond koji treba da zameni programe CARDS, PHARE, ISPA i SAPARD. Prvenstveno je namenjen zemljama koje već imaju status kandidata (Turska, Hrvatska, Makedonija), ali i zemljama zapadnog Balkana, potencijalnim kandidatima.
- **ENPI** (European Neighbourhood and Partnership Instrument) - Program susedske saradnje koji treba da zameni programe MEDA i TACIS, namenjene zemljama južnog i istočnog Mediterana, Ukrajini, Moldaviji, Belorusiji i zemljama južnog Kavkaza u periodu 2000-2006.godine.
- **Instrument za razvoj i ekonomsku saradnju** - namenjen za mere za smanjenje siromaštva i dostizanje Milenijumskih ciljeva razvoja UN-a u zemljama koje ne potpadaju u geografskom smislu pod prethodna dva instrumenta.

- **Instrument za stabilizaciju** - namenjen kriznim područjima u zemljama trećeg sveta uključujući borbu protiv organizovanog kriminala, borbu protiv terorizma, kontrolu nuklearnog naoružanja i mere suzbijanja tih pojava.

Interni finansijski instrumenti (inicijative Zajednice) kao što su, na primer, EQUAL, LEADER, LIFE, i Šesti okvirni program za istraživanja i razvoj, su prvenstveno namenjeni članicama EU, ali pojedini elementi tih programa su, pod određenim uslovima, dostupni i zemljama koje nisu članice EU. Sredstva iz tih programa plasiraju se preko referentnih nacionalnih/regionalnih programa.

III SPOSOBNOST ZEMLJE KANDIDATA DA APSORBUJE SREDSTVA EU

Iako za svaku zemlju kandidata ili potencijalnog kandidata ulazak u punopravno članstvo Evropske unije predstavlja krunu napora i ultimativni cilj, ne treba potceniti prednosti koje zemlja kandidat (potencijalni kandidat) i njeni građani stiču tokom procesa približavanja EU.

Prednosti koje proističu iz finansiranja iz sredstava EU:

- regionalni razvoj;
- lokalni razvoj;
- poboljšanje kvaliteta života građana.

Građani u Srbiji već su, kroz primenu projekata iz programa CARDS, stekli prva iskustva o prednostima koje proističu iz procesa evropskih integracija. Na sajtu vlade Srbije: <http://www.evropa.sr.gov.yu/lstdacon/PublicSite1/index.aspx>, mogu se naći dokumenti o akcionim planovima vezanim za sprovođenje evropskog partnerstva u velikom broju oblasti društva. Na istom sajtu moguće je pronaći i spisak projekata koji su finansirani iz programa CARDS.

Projekti za koje je Srbija povukla novac iz sredstava CARDS, urađeni su uz poštovanje svih opštih kriterijuma koji generalno važe za konkurisanje za sve fondove EU.

Zahtevi za kvalifikovanje za sredstva EU:

- razvoj u skladu sa standardima EU;
- jasno definisane potrebe i prioritete kroz plan razvoja;
- adekvatni resursi, ljudski i delimično finansijski;
- održivost;
- odgovornost i disciplina u korišćenju sredstava.

Kapacitet apsorpcije

Kroz novi Instrument za predpristupnu (finansijsku) pomoć (IPA) budućim članicama EU namenjeno je oko 11,5 milijardi evra za period 2007-2013. Tačna cifra za zemlje potencijalne članice, Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Srbiju, nije još precizno utvrđena, ali se pretpostavlja da će ovim zemljama biti namenjeno oko 2,7 milijardi evra. Takođe, Evropska komisija još nije precizirala kako će se tačno deliti taj novac između ove četiri zemlje.

Kao i u prethodnom talasu priključenja, i kroz IPA je realno očekivati da će za zemlje kandidate i potencijalne kandidate biti obezbeđeno najviše oko 27 evra godišnje po stanovniku.

To, međutim, ne znači da zemlje kandidati i potencijalni kandidati mogu da računaju na ova sredstva kao da su im već unapred obezbeđena. Naprotiv, koliko će novca povući svaka zemlja zavisi u velikoj meri od mogućnosti apsorpcije sredstava, odnosno *sposobnost* za planiranje i sprovođenje programa, upravljanje sredstvima, i procenjivanje ostvarenih rezultata². Na primer, u prethodnom talasu pridruženja, najuspešnija zemlja u korišćenju fondova EU, Slovenija, iskoristila je manje od jedne trećine sredstava koje su joj bile na raspolaganju.

Iskustvo iz prethodnog talasa pridruživanja pokazuje da je ključni problem u povlačenju sredstava bio u nedostatku prethodnog iskustva administracija zemalja kandidata (potencijalnih kandidata) da na novi način, propisan pravilima EU, upravljaju sredstvima.

Iz izveštaja Evropske komisije u kojima su analizirana iskustva 10 tadašnjih kandidata za EU vidi se da postoji nekoliko zajedničkih imenitelja koji neposredno utiču na napredovanje u procesu priključenja i stabilizacije. To su: reforma državne uprave, reforma pravosuđa, odnosno, u širem smislu, uspostavljanje vladavine prava i borba protiv korupcije³.

Pored ova tri najkrupnija segmenta, tadašnje zemlje kandidati suočile su se i sa drugim problemima, sa kojima se u ovom trenutku suočavaju Srbija i Crna Gora. To su pre svega: nezaposlenost, nedovoljna briga o životnoj sredini, neadekvatni administrativni kapaciteti, restruktuiranje javnih preduzeća i slabo razvijeno partnerstvo sa organizacijama civilnog društva. Ovi identifikovani problemi su manje-više takođe i problemi u zemljama zapadnog Balkana⁴.

U studiji⁵ o problemima apsorpcije u 5 zemalja novih članica EU (Češka Republika, Estonija, Mađarska, Slovačka i Slovenija), date su specifične definicije koje se odnose na sposobnost za efikasno i funkcionalno trošenje sredstava:

- a) *Makroekonomski* kapacitet apsorpcije (sredstava) koji se meri procentom učešća nacionalnog bruto društvenog proizvoda u opredeljenim sredstvima strukturnih fondova u određenoj dinamici na godišnjem nivou.
- b) *Administrativni* kapacitet apsorpcije se definiše kao sposobnost i umeće za pripremu prihvatljivih planova, programa i projekata u datom roku na centralnom, regionalnom i lokalnom nivou. To takođe uključuje i odlučivanje o određenim programima i projektima (kao prioritarnim), uspostavljanje odgovarajućih organizacionih aranžmana sa glavnim partnerima, kao i uspostavljanje organizacije rada u skladu sa zahtevima Komisije u odnosu na administrativne

---

² Horvat, Andrej (2004), Problem apsorpcije evropskih strukturnih fondova (Absorption Problem in the EU Structural Funds).

³ Lista zaključaka i izveštaja o temama vezanim za proširenje u 2002. godini, koje je usvojio Evropski Parlament, pripremljena za Evropski savet u Sevilji u junu 2002. godine (B-0327 – 0332/2001).

⁴ OECD/Sigma/EU (2003), Državna administracija na Balkanu: Pregled (Public Administration in the Balkans: Overview).

⁵ Horvat, Andrej (2004), Problem apsorpcije evropskih strukturnih fondova (Absorption Problem in the EU Structural Funds).

procedure i izveštavanje. Posebno je važno finansijsko praćenje celog postupka da bi se izbegle eventualne zloupotrebe i pronevere.

- c) *Finansijski* kapacitet apsorpcije se definiše kao sposobnost države da sufinansira programe koji se podržani sredstvima EU, da planira i garantuje doprinos nacionalnog budžeta ovim programima u okviru višegodišnjeg budžetskog plana, kao i da motiviše javni i privatni sektor da finansijski učestvuju u programima od opšteg značaja.

U istoj studiji su dati i indikatori na osnovu kojih se može meriti i pratiti poboljšanje apsorpcione sposobnosti zemlje da pravilno i pravovremeno koristi sredstava EU. Administrativna sposobnost se meri kroz organizacionu strukturu, ljudske resurse i sisteme i instrumente upravljanja.

IV PROGRAMI I FONDOVI KOJE SCG MOŽE DA KORISTI DO KRAJA 2006. GODINE⁶

IV 1. CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation) – pomoć Zajednice za rekonstrukciju, razvoj i stabilizaciju - je najvažniji finansijski instrument pomoći zemljama zapadnog Balkana u procesu stabilizacije i približavanja ovih zemalja EU - u periodu od 2000 do 2006.godine. Zemlje kojima je namenjena pomoć su Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija i Srbija i Crna Gora. Ukupna sredstva namenjena zemljama primaocima pomoći su 5.4 milijardi evra.

Program CARDS za zemlje zapadnog Balkana administrira se preko Evropske agencije za rekonstrukciju (EAR). U prelaznom periodu prelaska sa programa CARDS na novi predpristupni instrument IPA, tj. praktično u onom periodu dok se CARDS projekti ne budu sproveli do kraja (najverovatnije od 2006. do 2008.), ovlašćenja EAR će postupno u potpunosti preuzeti Evropska komisija.

Program CARDS se deli na dve komponente :

- Nacionalnu komponentu koja je namenjena svakoj državi pristupnici pojedinačno i bira se po principu dekoncentracije preko Delegacije evropskih komisija i EAR-a.
- Regionalnu komponentu koja je namenjena svim državama pristupnicama i bira je centrala Evropska komisija bazirana u Briselu.

U skladu sa Uredbom saveta 2666/2000 EC, sledeće četiri oblasti su obuhvaćene CARDS programom:

1. Rekonstrukcija, demokratizacija, pomirenje i povratak izbeglica;
2. Razvoj institucija i pravnog sistema, uključujući harmonizaciju sa evropskim standardima, da bi se ubrzali procesi demokratizacije, uspostavila "vladavina prava", poštovala ljudska prava, uključilo učešće civilnog društva u sve procese, obezbedila sloboda medija i stvorili uslovi za funkcionisanje tržišne ekonomije;
3. Obezbeđenje održivog privrednog i društvenog razvoja, uključujući strukturne reforme društva;
4. Promovisanje regionalne saradnje sa zemljama u regionu, bilateralne saradnje među zemljama regiona, saradnje sa zemljama kandidatima i zemljama članicama EU.

Za **Srbiju i Crnu Goru** u okviru CARDS programa su definisane **tri glavne oblasti** kojima je namenjena finansijska pomoć i to:

---

⁶ Neki od programa koji se do 2006. godine finansiraju kroz CARDS, biće dostupni Srbiji kroz inovirane programe EU od 2007. do 2013. Za svaki program koji će biti nastavljen u narednom periodu data je napomena u opisu samog programa.

1. Podrška dobrom upravljanju i izgradnji institucija, sa fokusom na reformi državne uprave, pravosuđa, unutrašnjih poslova (u okviru komponente "uspostavljanje vladavine prava"), carine i poreskog sistema;
2. Privredni oporavak i makroekonomske reforme, sa fokusom na energetici, saobraćaju, zaštiti životne sredine i ekonomskom razvoju;
3. Razvoj društva uz učešće i jačanje civilnog sektora, sa fokusom na obrazovanju, uključujući srednje-stručno obrazovanje i programe obuke, kao i na saradnji kojom regioni povećavaju stopu zaposlenosti.

Primer primene programa CARDS u zdravstvu

U okviru programa CARDS, Srbiji je u 2003. godini odobreno 2,5 miliona evra za pripremu integracije strategije zdravstvene zaštite na nacionalnom nivou, reorganizaciju rada instituta za zaštitu zdravlja, modernizaciju procesa prikupljanja i korišćenja podataka u zdravstvu, i obučavanje zaposlenih u zdravstvu.

Program treba da doprinese poboljšanju zdravstvene zaštite stanovnika u Srbiji, pomogne vladi Srbije da razvije konzistentan sistem zdravstvene politike, i postavi pravni okvir organizovanja zdravstvene zaštite, omogući efikasniji sistem finansiranja u zdravstvu i ubrzani trening zdravstvenih radnika.

Korisnici programa: Državne institucije na svim nivoima, institucije koje pružaju stručnu pomoć preduzećima, zadruge, društva, nevladine organizacije. Za svaki pojedinačni program raspisuje se javni oglas.

Budžet za za SCG: U 2005. godini Srbija i Crna Gora (uključujući i Kosovo) imala je pravo da povuče 282,5 miliona evra. Raspoloživi budžet za 2006. godinu je 257,5 miliona evra.

Alokacija sredstava iz programa CARDS za 2005-2006 (u milionima evra) za Srbiju i Crnu Goru (uključujući i Kosovo)

Sektor	Državna zajednica	Srbija	Crna Gora	Kosovo	Ukupno
Reforma pravosuđa i državne uprave	1.8	24.8	3	11.6	41.2
Podrška dobrom upravljanju i izgradnji institucija	5.6	87.5	11	29.5	133.6
Ekonomski i društveni razvoj	3	124	16.3	64.8	208.1
Zaštita životne sredine i prirodnih resursa	0	22.5	6	6	34.5
Razvoj društva i jačanje civilnog sektora	3.4	28.5	3.7	11.5	47.1
Ostalo	2.2	46.2	6.5	20.1	75
Ukupna sredstva	16	333.5	46.5	143.5	539.5

Izvor: http://europa.eu.int/comm/enlargement/cards/financial_en.htm#sr

Administrator sredstava: CARDS sredstva i program opredeljen za Srbiju i Crnu Goru administrira Evropska agencija za rekonstrukciju (EAR), na osnovu definisanih akcionih planova u oblastima koje se finansiraju.

PRIMER: Proces decentralizacije u Makedoniji i uloga lokalnih zajednica

Bivša jugoslovenska Republika Makedonija je u poslednjih pet godina radila na procesu prebacivanja nadležnosti sa centralnog na lokalni nivo. Projekat je finansiran iz programa PHARE (Programa predpristupne strategije EU za zemlje centralne i istočne Evrope), i CARDS programa. Ukupna vrednost sredstava koja će biti povučena do kraja 2006. godine je 40 miliona evra.

Proces je započet donošenjem Zakona o lokalnoj samoupravi, usvojenim 2004. godine, koji je bio praćen nizom praktičnih aktivnosti kao što su seminari, studijska putovanja, i programi obuke lokalnih predstavnika državnih institucija.

Uz tehničku podršku EU, makedonska vlada je defisala osnove politike lokalne samouprave i njenih nadležnosti, i organizacionu strukturu budućeg decentralizovanog sistema. Posebna pažnja je posvećena pitanjima fiskalne decentralizacije.

Uvedeni su pilot-projekti u 26 opština koji treba da dovedu do povećanog učešća građana u procesu odlučivanja, podizanje kvaliteta usluga prema građanima, posebno vulnerabilnim grupama.

Ustanovljena je Asocijacija lokalnih samouprava, koja je zadužena da lobira u korist interesa građana, zastupa njihova prava, kontroliše kvalitet usluga i radi na daljem poboljšanju razvoja organizacije i strukture rada lokalnih samouprava.

U okviru projekta finansira se i niz manjih infrastrukturnih projekata, pre svega u oblasti izgradnje sistema vodosnabdevanja, kanalizacije i lokalnih puteva.

Korisni vebsajtovi:

1. O programu CARDS:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/cards/index_en.htm

2. O raspoloživim sredstvima: http://europa.eu.int/comm/enlargement/cards/financial_en.htm#sr

3. O studijama slučajeva:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/cards/case_studies_en.htm

IV 2. CARDS – regionalna komponenta

CARDS program predviđa i podršku *regionalnoj integraciji* da bi se poboljšala ekonomska i politička stabilnost u regionu. Oblasti koje pokriva CARDS su:

- Promovisanje jedinstvene carinske kontrole granica;
- Promovisanje demokratizacije;
- Izgradnja institucija;
- Razvoj regionalne infrastrukture;

- Program TEMPUS: reforme u oblasti visokog i srednjoškolskog obrazovanja⁷;
- Program SIGMA: podrška reformama državne uprave i upravljanja⁸;
- Twinning inicijative: tehnička pomoć državnim upravi/administraciji kroz savetodavne aktivnosti stručnjaka iz zemalja EU.

IV 3. Susjedski programi – prekogranična saradnja za zapadni Balkan

Susjedski programi se baziraju na regionalnoj politici EU i unapređenju regionalne saradnje. Za *Srbiju i Crnu Goru* ti programi predstavljaju mogućnost da se kroz saradnju i zajedničke projekte sa zemljama susjedima obezbede dodatna sredstva za razvoj i unapređenje određenih oblasti u pograničnim opštinama. Takođe, ovaj program podstiče regionalnu saradnju, ali i koordinaciju sa programima naših suseda, članica EU (Mađarska) ili zemalja kandidata (Rumunija i Bugarska). *Susjedski programi* su u skladu sa regionalnom strategijom zapadnog Balkana u okviru osnovnog CARDS programa.

EU je nedavno uvela i novi instrument međugranične i interregionalne saradnje **“Novi susjedski programi”** (NNP). NNP je zamišljen kao program koji treba da obuhvati šire granice Evrope i obezbedi saradnju zemalja članica i kandidata za članstvo u EU sa istočnim i južnim susjedima i zasniva se na iskustvima stečenim kroz ranije programe o pridruživanju PHARE, CARDS, TACIS i INTERREG.

NNP ima dve faze: u prvoj fazi (od 2004-2006.) je zamišljen kao program koji će bolje koordinirati ciljeve postavljene kroz programe PHARE i CARDS. Druga faza od 2007. godine podrazumeva punu primenu Novog susjednog programa koji treba da obezbedi punu pograničnu i interregionalnu saradnju. NNP će se finansirati i iz internih i iz eksternih fondova EU.

Regionalna strategija bazira se na četiri elementa:

- 1) Promovisanje održivog regionalnog razvoja;
- 2) Saradnja na rešavanju zajedničkih problema u oblastima zaštite životne sredine, zdravstva, prevencije i borbe protiv organizovanog kriminala;
- 3) Saradnja na osiguravanju bezbednosti granica; i
- 4) Promovisanje manjih lokalnih inicijativa/akcija tzv. *ljudi – ljudima (people-to-people)*.

Budžet: U periodu od 2004-2006. Evropska komisija je za region obezbedila sredstva u visini od 45 miliona evra.

Korisnici programa: Sve ustanove na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, regionalne i lokalne javne institucije, profesionalne institucije, razvojne agencije, opštine i njihove institucije i pravni subjekti sa neprofitnim statusom.

⁷ O ovim programima biće dato šire objašnjenje u daljem tekstu.

⁸ Zajednička inicijativa Evropske komisije, Evropske komisije (EC) i Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), osmišljena je 1992. godine, sa ciljem da pruži podršku reforma administracije u zemljama u tranziciji, pre svega novim članicama EU i Albaniji, Bosni i Hercegovini i Makedoniji.

Aktivnosti koje se mogu finansirati: investicioni projekti za poboljšanje prekogranične infrastrukture, zajednički problemi u oblasti zaštite životne sredine i prevencija poplava, zajednički poslovni servisi, podrška saradnji između preduzeća u cilju razvoja malih i srednjih preduzeća, saradnja između lokalnih zajednica i saradnja u oblasti istraživanja i razvoja ljudskih resursa.

PRIMER: Susedski programi SCG-Mađarska–Rumunija

Susedski programi su jedan od najboljih instrumenata kroz koji lokalne zajednice mogu da konkurišu za različite vrste programa koji mogu da dovedu do unapređenja ekonomske saradnje u pograničnim područjima, utiču na uvođenje efikasnijih i jeftinijih mera u odbrani od požara i poplava, sprečavanju ekoloških incidenata i slično. U 2004. godini, u okviru ovog programa, iniciran je trilateralni PHARE CBC program o saradnji pograničnih područja Srbije, Rumunije i Mađarske. Taj program je, zbog ulaska Mađarske u EU, modifikovan, pa se deo programa sa Mađarskom odvija prema principima i procedurama Susedskih programa, a sa Rumunijom na bazi novorazvijenog "Novog susedskog programa".

Konkurs za korišćenje sredstava iz prve faze NNP od 2004. do 2006, raspisan je u aprilu 2006. godine. Ključni cilj prve faze programa su „omogućavanje uravnoteženog društveno-ekonomskog razvoja u međugraničnom području između Rumunije i SCG putem uspostavljanja međugranične saradnje". Taj projekat podrazumeva dve prioritete oblasti: a) jačanje konkurentnosti lokalnih privreda, i b) poboljšanje životnog standarda stanovništva u tim oblastima.

Prvi prioritet treba da budu ostvareni kroz četiri ključne mere: 1) podrška saradnji malih preduzeća (uključujući i ona koja se bave poljoprivredom), 2) saradnja lokalnih vlasti Rumunije i Srbije u pograničnim oblastima, 3) podršku malim projektima za zaštitu životne sredine i izgradnju infrastrukture, i 4) saradnju u razvoju lokalnog turizma.

Drugi prioritet "people-to-people," predstavlja niz malih projekata koji treba da povežu ljude u graničnim područjima kroz svakodnevne kontakte, ekonomsku saradnju, razmenu tehnologija, prekvalifikaciju radnika, kulturnu i sportsku saradnju i razmenu informacija u obodnim područjima.

Za prvi prioritet Rumuniji je odobreno 3,35 miliona evra, a Srbiji 2,23 miliona evra. Za drugi prioritet Rumuniji je odobreno 450 hiljada evra, a Srbiji 500 hiljada evra (Srbija povlači novac za finansiranje iz regionalnog i nacionalnog CARDS fonda).

Veoma detaljno uputstvo za konkurisanje za ovaj program, objavljeno je na sajtu: <http://www.evropa.sr.gov.yu/lstdacon/>

Korisni vebsajtovi:

O susedskim programima:

www.mier.sr.gov.yu

O konkursima za susedske programe:

http://www.evropa.sr.gov.yu/lstdacon/PublicSite1/NP_Default.aspx

V IPA⁹ - NOVI PREDPRISTUPNI INSTRUMENT ZA FINANSIRANJE PROGRAMA U PERIODU 2007- 2013.

Instrument za predpristupnu pomoć (Instrument for Pre-Accession Assistance) koji će biti u funkciji od 2007. do 2013. godine, trebalo bi da olakša evropske integracije jer će se sredstva internih i eksternih fondova EU plasirati, koristiti i kontrolisati kroz jedinstvene procedure.

Uspostavljanje ovog jedinstvenog okvira finansijske podrške će u sebi sadržati elemente PHARE, ISPA i SAPARD programa koji su u prethodnom talasu proširenja EU imali ulogu pripremnih programa za buduće povlačenje sredstava iz strukturnih fondova EU. Istovremeno, IPA će pratiti parametre definisane kroz program pomoći CARDS, koji koriste zemlje zapadnog Balkana do 2006. godine. IPA u stvari predstavlja mehanizam kojim će se uskladiti instrumenti eksterne pomoći EU prema zemljama u predpristupnom procesu.

Sa gašenjem programa CARDS i prelaskom na IPA, administriranje fondovima preći će postupno, do 2008.godine, u nadležnost Evropske komisije. Umesto centralizovanog upravljanja EU fondovima preko Evropske agencije za rekonstrukciju, Srbija će biti u obavezi da primeni decentralizovan sistem upravljanja, što podrazumeva jačanje postojećih i uvođenje niza novih državnih institucija neophodnih za korišćenje IPA fondova kao što su Nacionalni koordinator pomoći, Centralna jedinica za ugovaranje i finansiranje, Nacionalni fond, itd.

Komponente koje sadrži IPA su:

- podrška izgradnji institucija i demokratizaciji,
- podsticanje ekonomskog i socijalnog razvoja,
- pojačana regionalna i međugranična/prekogranična saradnja, i
- pomoć za postepeno usvajanje standarda EU u skladu sa *acquis*-em.

Zemlje koje su korisnici ove finansijske pomoći su podeljene u dve grupe: na *zemlje kandidate* za EU i na *zemlje potencijalne kandidate* za EU.

Za IPA-u su definisane sledeće komponente koje će praktično biti finansirane u okviru programa, a to su: (1) tranzicija i izgradnja institucija, (2) regionalna i međugranična saradnja, (3) regionalni razvoj, (4) ruralni razvoj i (5) razvoj ljudskih resursa. Komponente se mogu prilagođavati tako da odgovaraju situaciji i potrebama zemalja korisnica ove pomoći. Za zemlje kandidate, Hrvatsku, Makedoniju i Tursku je otvoreno svih 5 komponenti za finansiranje, dok se za ostale zemlje, identifikovane kao zemlje potencijalni kandidati za EU – Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Srbiju - finansiranje ograničava samo na prve dve komponente (tranzicija i izgradnja institucija, regionalna i međugranična saradnja).

Detaljnije informacije se mogu naći na veb-sajtu:

---

⁹ COM (2004) 627 final (Proposal for a Council Regulation establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA)

Serbia

<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/e50020.htm>

<http://www.evropa.sr.gov.yu>

VI INTERNE INICIJATIVE I PROGRAMI EU KOJI SU DOSTUPNI SRBIJI

VI 1. Interreg III je inicijativa Evropske komisije čiji je cilj jačanje ekonomske i društvene kohezije unutar EU, sa posebnim fokusom na ravnomeran razvoj kontinenta kroz međugraničnu, transnacionalnu i međuregionalnu saradnju. Interreg III je otvoren i za zemlje koje nisu članice EU, ali dele granice sa zemljama kandidatima za pridruženje EU. Program se finansira kroz Evropski regionalni fond za razvoj (ERDF) i trajaće do kraja 2006. godine.

Zemlje zapadnog Balkana mogu da povlače sredstva za ovaj program preko programa CARDS. U okviru ovog šestogodišnjeg ciklusa finansiranja, definisane su tri osnovne linije sredstava koje mogu da se povlače iz brojnih programa i to:

- preko-granična saradnja (IIIA), ima za cilj razvoj ekonomskih i društvenih centara u graničnim područjima, kroz zajedničke razvojne strategije zemalja koje se međusobno graniče;
- transnacionalna saradnja (IIIB), porazumeva saradnju nacionalnih, okružnih i lokalnih vlasti, sa ciljem promovisanja bolje integracije unutar EU i formiranja većih regionalnih celina u Evropi;
- međuregionalna saradnja (IIIC), treba da unapredi efikasnost politika i instrumenata regionalnog razvoja kroz široku razmenu informacija i iskustava.

Budžet: Ukupan budžet za šest godina je oko 4,8 milijardi evra;

Korisnici programa: Nacionalni, okružni i lokalni organi vlasti, državne ili privatne organizacije (nekomercijalnog i neprofitnog karaktera) osnovane sa ciljem da pomognu ostvarenju nekog opšteg društvenog cilja, univerziteti, nevladine organizacije i međunarodne organizacije.

Aktivnosti koje se mogu finansirati: Projekti kojima se podstiče turizam u u pograničnim područjima, ekonomski razvoj na tranzitnim koridorima između dve zemlje, zaštita životne sredine i jačanje saradnje između društvenih grupa koje žive u pograničnim područjima. Veći projekti koji pomažu društvenu i ekonomsku koheziju, razvoj efikasnih i ekonomski održivih sistema transporta, promovisanje i upravljanje prirodnim i kulturnim nasleđem, i zaštita životne sredine.

Korisni vebajstovi:

O Interreg III:

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3/index_en.htm.

O oblastima koje se mogu finansirati podprogramima A,B i C:

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3/abc/abc_en.htm

VI 2. TWINNING – je inicijativa Evropske komisije koja je pokrenuta 1998. godine u kontekstu priprema za proširenje Evropske unije. Zamišljen je kao instrument kojim se podržava saradnja institucija zemalja članica sa odgovarajućim institucijama zemalja kandidata za članstvo u EU, a sa ciljem jačanja državne uprave i pravosuđa u sprovođenju pravnih tekovina Evropske unije. Twinning je dostupan i sadašnjim zemljama kandidatima (Bugarska, Rumunija, Hrvatska, Turska, Makedonija). Na Evropskom samitu u Solunu, održanom 2003. godine, zemljama uključenim u program CARDS je omogućeno da budu korisnici

programa Twinning. Podrška Republici Srbiji će biti nastavljena i od 2007. godine kada će program *CARDS* biti zamenjen novim Pretpristupnim instrumentom pomoći (IPA).

Budžet: Početak procedure usvajanja sledećih Twinning projekata se očekuje nakon potpisivanja finansijskog sporazuma sa EU za *CARDS* 2006.

Korisnici programa: članovi državne uprave.

Aktivnosti koje će se finansirati u 2006:

- Podrška Vrhovnoj revizorskoj instituciji Republike Srbije;
- Podrška Komisiji za zaštitu konkurencije;
- Podrška Ministarstvu za ekonomske odnose sa inostranstvom;
- Podrška Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalne politike;
- Podrška Nacionalnoj službi za zapošljavanje;
- Twinning projekat za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom;
- Twinning projekat za Biro za međunarodnu saradnju Ministarstva unutrašnjih poslova.

Korisni veb-sajtovi:

O programu i raspoloživom budžetu:

<http://www.seio.sr.gov.yu/code/navigate.asp?id=159>

Priručnik o twinning projektima:

http://www.seio.sr.gov.yu/upload/documents/twinning/manual_2005_en.pdf

Primer: Primena Twinning programa u korišćenju iskustava o evropskim integracijama

Stručnjaci i diplomate iz EU i predstavnici Srbije (i Crne Gore) predstavili su u aprilu 2006. godine projekat partnerstva sa EU, namenjen izgradnji institucija. Cilj ovog twinning programa je izgradnja institucionalnih kapaciteta u procesu evropskih integracija.

Projekat vredan 2,5 miliona evra trajaće dve godine, a njegov glavni cilj je izgradnje institucija koje će osmisliti i sprovesti proces stabilizacije i pridruženja Evropskoj uniji, i nastavak evropskih integracija po potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji.

U projektu će učestvovati više od 30 eksperata iz Francuske i Slovenije. Francuski stručnjaci će prenositi iskustva iz oblasti detaljnog poznavanja funkcionisanja EU, obuke kadrova i saradnje radi jačanja međuinstitucionalne koordinacije, dok će slovenački eksperti pružiti iskustva iz procesa pridruženja i tranzicije.

VI 3. TEMPUS je interni program EU ustanovljen 1990. godine u cilju podrške zemljama centralne i istočne Evrope u oblasti reforme visokog obrazovanja. Srbija i Crna Gora su od 2001. godine aktivni korisnici programa. Do sada je realizovano nekoliko projekata vezanih za sprovođenje Bolonjske deklaracije u

visokom školstvu, kao što su reforma programa studija na fakultetima i uvođenje novih metodologija provere znanja.

Budžet: sredstva se povlače preko programa **CARDS**.

Korisnici programa: širok krug vladinih i nevladinih organizacija, visokoškolskih institucija, predstavnici preduzeća, zaposleni u državnoj administraciji i svi drugi koji ispunjavaju uslove za pojedinačne stipendije.

Aktivnosti koje se mogu finansirati:

Zajednički/združeni evropski projekti (Joint European Projects – JEPs), koji podrazumevaju razvoj nastavnih planova i programa; reformu univerzitetske uprave i kurseve za unapređenje rada obrazovnih institucija. (rok za prijavu 15.decembar)

Individualne stipendije (grantovi) za rad i usavršavanje zaposlenih u visokom obrazovanju i predstavnike studentskih organizacija u drugim zemljama. (rok za prijavu 15.oktobar)

Komplementarni programi koji podrazumevaju kraće projekte, kao što su razvoj i primena sistema kredita (za ispite), sistem osiguranja kvaliteta nastave, i uvođenje novih nastavnih sredstava za aktivno uključivanje studenata u proces nastave. (rok za prijavu 15.oktobar)

Administrator programa: Program je pod supervizijom Evropske komisije, a tehnička pomoć se obezbeđuje kroz Evropsku fondaciju za obuku (European Training Foundation).

PRIMER: korišćenje sredstava iz Tempus programa za Bolonjski proces

Bolonjska deklaracija je jedan od važnih instrumenata podizanja kvaliteta u visokom obrazovanju, čiji je cilj: 1) ujednačavanje sadržaja i ocenjivanja u nastavnom procesu; 2) obezbeđivanje mobilnosti studenata; 3) usaglašavanje nastavnih programa sa potrebama tržišta rada; i 4) kontinuirano učenje (life-long learning). Postulati te deklaracije i proces usaglašavanja gradiva prihvaćen je i na univerzitetima u Srbiji, a od 2001. godine preko programa CARDS, Srbija (i Crna Gora) povlači novac iz programa Tempus za primenu Bolonjskog procesa.

U 2004. godini Srbiji i Crnoj Gori je odobreno 4 miliona evra za razvoj i reviziju nastavnih programa, modernizaciju sadržaja udžbenika, predstavljanje nove metodologije nastave, treninge nastavnog osoblja, reformu uprave na univerzitetima, predstavljanje informacionih centara za upravljanje bibliotekama, kratke treninge za osoblje iz lokalnih neakademske institucija, i druge programe koje treba da doprinesu usaglašavanju nastavnih programa i sistema školovanja u skladu sa reformama u društvu.

Univerziteti u Beogradu, Nišu, Kragujevcu i Novom Sadu aktivno su uključeni u programe reforme školskih predmeta, metodologije rada i uvođenja e-learning-a. Takođe od 2001.godine mnogi studenti koristili su individualne grantove za usavršavanje ili programe razmene studenata.

Korisni vebsajtovi:

O pojedinačnim programima, datumima i postupku apliciranja:

(www.tempusscg.net)

VI 4. SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management) - program podrške unapređenja državne uprave - kreiran je 1992.godine kao zajednička inicijativa OECD-a i EU. SIGMA program je imao važnu ulogu u pomoći zemljama novim članicama EU u postavljanju sistema upravljanja u skladu sa EU praksom, standardima i *acquis-em*.

Budžet: n/a

Korisnici programa: državne institucije na svim nivoima.

Aktivnosti koje se mogu finansirati: Kroz program SIGMA obezbeđuje se podrška za procenu/ocenu tekućih reformi u državnoj upravi i identifikaciju prioriteta i finansijska podrška za izgradnju institucija, kao i za koordinaciju EU, donatorskih i državnih sredstava namenjenih reformama u ovoj oblasti.

PRIMER u okviru programa SIGMA za područje zapadnog Balkana

U cilju što bolje pripreme zemalja zapadnog Balkana za sveobuhvatniju primenu i uvođenje inoviranog sistema rada državne uprave, 2001. godine je u okviru programa SIGMA napravljen snimak situacije koji je pokazao da u svih pet zemalja zapadnog Balkana postoje manje više slični nedostaci koje treba otkloniti.

Osnovni nalaz analize bio je da je nivo profesionalnosti i tehničke opremljenosti u državnoj administraciji nizak, i da ima mnogo zastarelih procedura i loše organizacije rada, nastalih kao posledica lošeg zakonodavnog okvira i nedovoljne obučenosti državnih činovnika. Analiza je pokazala da se ni u jednoj od zemalja reforma državne uprave ne smatra prioritarnom oblasti.

U analizi je zaključeno da bi ove zemlje trebalo da rade na reformi državne uprave uporedo i u skladu sa ostalim reformskim procesima i postojećim kapacitetima i da bi prioritet trebalo da bude postepeno unapređenje sistema rada, profesionalizacija, uspostavljanje odgovarajućeg pravnog okvira, i sistema kontrole/nadzora rada državne uprave. Uz to, potrebno je obezbediti stručno osposobljavanje kadrova u skladu sa praksom EU.

Jedan od kritičnih nalaza u ovom izveštaju se odnosi na uticaj donatora (međunarodnih organizacija). Te institucije u većini slučajeva pruzimaju vodeću ulogu u sprovođenju reformi a, pritom, imaju vrlo različite koncepcije reforme uprave. Ti različiti pristupi dovode do toga da zemlje u regionu prihvataju različite koncepte, koji vrlo često nisu u skladu sa EU standardima.

Pokazalo se da su najlošije iskustvo imale one zemlje u kojima su reforme u ovoj oblasti kreirale i vodile međunarodne organizacije, bez učešća lokalnih struktura.

U analizi je konstatovano da je stepen koordinacije međunarodnih organizacija (uključujući i EU organizacije) u ovoj oblasti i nedovoljan i nizak, i da te organizacije vrše veliki pritisak na državni aparat da što brže radi na ovim reformama, bez uvažavanja ostalih problema sa kojima se vlade suočavaju.

Stoga se u analizi SIGME preporučuje veća koordinacija svih aktera, naglašava da primat u savetodavnoj ulozi imaju organizacije EU i da teren za reforme državne uprave treba pripremati postepeno i prema jasno definisanim prioritetima.

Korisni veb-sajtovi:

O programu SIGMA, ključnim aktivnostima i partnerima:

http://www.sigmaxweb.org/document/45/0,2340,en_33638100_33638163_34842669_1_1_1_1,00.html

VI 5. LIFE - je finansijski instrument koji podržava projekte u oblasti zaštite životne sredine u skladu sa politikom Evropske unije o zaštiti životne sredine. To je program sufinansiranja, namenjen zemljama članicama EU i zemljama trećeg sveta čije su granice Mediteran i Baltičko more, kao i zemljama kandidatima za EU. Zemlje Zapadnog Balkana mogu da koriste program LIFE za zemlje trećeg sveta. Od 2007. do 2013, program će biti preimenovan u "LIFE +" i u nekim segmentima biće dostupan i zemljama Zapadnog Balkana.

Budžet: za 2005-2006. godinu predviđen je budžet od 317 miliona evra. Finansiranje je u godišnjim ciklusima, na osnovu poziva za konkurs koji se objavljuje u Službenom listu EU (Official Journal of the European Union – OJ).

Korisnici programa: svi nivoi vlasti, državne i privatne organizacije i institucije i naučno-istraživački centri uključeni u programe zaštite životne sredine.

Aktivnosti koje se mogu finansirati:

- 1) LIFE-priroda (Natura), zaštita prirodnih staništa i divlje flore i faune od posebnog interesa za EU;
- 2) LIFE-životna sredina, razvoj novih tehnologija za zaštitu životne sredine;
- 3) LIFE-zemlje trećeg sveta, podrazumeva tehničku pomoć za unapređenje administrativnih kapaciteta i politika u oblasti zaštite životne sredine.

Administrator programa: Evropska komisija i Generalni direktorat za životnu sredinu.

Korisni veb-sajtovi:

O programu i pozivima na konkurs:

<http://europa.eu.int/comm/environment/life/home.htm>

PRIMER saradnje nekoliko evropskih gradova na unapređenju gradskog saobraćaja

Grupa evropskih gradova udružila je snage u rešavanju problema obezbeđivanja boljeg i efikasnijeg gradskog saobraćaja, koji ne zagađuje sredinu. Inicijator projekta bio je austrijski grad Grac, a ostali gradovi partneri u ovom projektu su češki Prag, francuski Lil, švedski Štokholm i mađarski Pečuj. Ideja je da se čitavim nizom aktivnosti podigne kvalitet života u urbanim sredinama. Aktivnosti su obuhvatile sledeće inicijative:

- Upotreba recikliranih, alternativnih goriva, biomase za vozila ili biodizela za gradski prevoz (gradske autobuse i taksi prevoznike);
- Organizovanje kampanja u cilju korišćenja javnog prevoza;
- Postavljanje nove šeme u parkiranju u ovim gradovima, sa klasifikacijom (negativno/pozitivno) po uticaju na životnu sredinu;
- Uticaj na tržište i širu javnost da se opredeli za kupovinu i korišćenje vozila koja koriste gorivo koje ne zagađuje životnu sredinu;

- Proširenje tramvajske mreže.

VI 6. Šesti okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj - (6th Framework Programme for Research and Technological Development) – je glavni program EU za sprovođenje naučno-istraživačke politike. Osnovna i najvažnija svrha programa je da se uspostavi zajedničko Evropsko istraživačko područje (ERA – European Research Area) kroz unapređenje i poboljšanje saradnje u nauci i istraživačkom radu svih zemalja EU. Smatra se da je saradnja članica EU nedovoljna, pa uticaj pojedinačnih rezultata istraživanja, inovacija i novih saznanja ne doprinosi unapređenju tehnološkog razvoja članica EU, privrede i društva uopšte. Program je dostupan zemljama EU, zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima, ali i svim zainteresovanim zemljama u razvoju (uključujući i zemlje zapadnog Balkana i trećeg sveta).

Budžet: oko 4,2 miliona evra za 2006.

Korisnici programa: Srbija ima mogućnost učešća u ovom programu u svim navedenim oblastima kroz akademsko angažovanje na temama od opšteg značaja, u oblastima zaštite životne sredine i unapređenja zdravstvene zaštite, kao i programima za usavršavanje.

Aktivnosti koje se mogu finansirati: U programu je definisano 7 tematskih oblasti u okviru kojih se može konkurirati za programe i to:

- prirodne nauke, genomika i biotehnologija u službi unapređenja zdravstva,
- informacione tehnologije,
- nanotehnologije i nanonauka, novi procesi proizvodnje i nove generacije tehnološke opreme,
- aeronautika i kosmos,
- kvalitet i zaštita hrane,
- održivi razvoj, globalne klimatske promene i zaštita ekosistema,
- obezbeđenje pro-aktivnog učešća građana u upravljanju i procesima u društvu u celini (ka razvijenom društvu baziranom na novim saznanjima).

Korisni veb-sajtovi:

O programu:

<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/i23012.htm>

PRIMER Saradnja Rumunije sa zemljama jugoistočne Evrope i EU u oblasti unapređenja autoindustrije

Projekat koji je iniciralo rumunsko udruženje proizvođača autodelova trebalo bi da unapredi istraživačke aktivnosti proizvođača delova za automobilsku industriju, međunarodnu saradnju u toj oblasti i stimuliše njihovo učešće u Šestom okvirnom programu kroz: 1) stvaranje mreže visoko kvalitetnih proizvođača delova, 2) stvaranje nekoliko istraživačkih centara koji će se uključiti u programe istraživanja u automobilskoj industriji zadatih Šestim okvirnim programom, 3) popularisanje postojećih evropskih iskustava u oblasti proizvodnje autodelova, kroz seriju radionica, i 4) organizovanje konferencije snabdevača auto delova iz jugoistočne Evrope posvećene istraživanjima i inovacijama u oblasti transporta.

Serbia

Ciljna grupa projekata, za koji je odobreno 80 000 evra su mala i srednja preduzeća iz sektora snabdevača autoindustrije iz Rumunije. Razmena i unapređenje inovacija u ovom sektoru treba da pomogne tim preduzećima da unaprede svoju proizvodnju i bolje se pozicioniraju na međunarodnim tržištima, i učestvuju u evropskim istraživanjima u ovoj oblasti.

Poseban fokus ovog projekta je saradnja sa proizvođačima delova iz zemalja u procesu pristupanja EU, stvaranje platforme za buduću saradnju, razmenu iskustava i zajedničke istraživačke projekte itih zemalja, koja treba da dovede do rasta konkurentnosti u sektoru lokalnih proizvođača, imajući u vidu priključenje ovih zemalja EU.

Korisni veb-sajtovi

O programu:

<http://europa.eu.int/comm/research/fp6>

O tipovima projekata:

<http://www.cordis.lu/fp6/projects.htm>

VI 7. YOUTH - je neformalni program obrazovanja mladih u Evropskoj uniji, namenjen omladini od 15 do 25 godina. Program nudi mladim ljudima priliku za pokretljivost i aktivno učešće u izgradnji evropskog društva. Program podržava koncept „učenja tokom čitavog života“ i razvoj veština i znanja koje promovišu aktivno građanstvo. EU podržava omladinske aktivnosti i projekte u saradnji sa zemljama jugoistočne Evrope u cilju promocije mira, dijaloga, tolerancije i solidarnosti među mladima, izgradnje dugotrajnih i uspešnih partnerstava, razmene znanja i dobre prakse u radu sa mladima, između nevladinih i vladinih struktura u Evropskoj uniji, i partnerskim zemljama. (Programi 1, 2 i 5 dostupni su Srbiji).

Budžet: Godišnje 120 miliona evra. Svi projekti su kofinansirani, što znači da, pored granta dobijenog od programa Youth, mora postojati najmanje još jedan izvor finansiranja, kako bi se pokrili troškovi projekta u celini.

Korisnici programa: Omladinski lideri, treneri, menadžeri projekata i organizatori, aktivnosti u oblasti rada sa mladima i neformalnog obrazovanja. Neprofitne omladinske organizacije i druge neprofitne organizacije, asocijacije i strukture koje imaju iskustva u radu sa mladima i u neformalnom obrazovanju.

Aktivnosti koje se mogu finansirati:

Akcija 1 - Mladi za Evropu (omladinske razmene): U omladinskim razmenama grupe mladih (uzrasta od 15 - 25 godina) mogu da se susretnu da bi istraživali zajedničke teme i učili o sopstevnim kulturama.

Akcija 2 - Evropska volonterska služba: Mladi (od 18 - 25 godina) mogu da provedu do 12 meseci kao volonteri u nekoj drugoj evropskoj zemlji, pomažući lokalnim projektima u različitim oblastima delovanja.

Akcija 5 - Mere podrške: Podrška različitim aktivnostima (treninzi, seminari, studijske posete itd.) koje podržavaju razvoj i unapređuju efekte drugih akcija programa Youth i doprinose razvoju kvaliteta omladinskih projekata.

Administrator programa: Evropska komisija je ustanovila 8 informativnih centara u okviru nacionalnih agencija, koji se nazivaju SALTO-YOUTH; njihova nadležnost je da prikupe i obezbede sve postojeće informacije u ovoj oblasti. Informacije su dostupne na srpskom jeziku.

Korisni veb-sajtovi:

O projektima i konkursima za zemlje Jugoistočne Evrope:

<http://www.salto-youth.net/see/>

PRIMER YOUTH projekta za mlade sa oštećenim sluhom

Slovenačka organizacija TAKA TUKA je bila jedna od partnerskih organizacija u omladinskoj razmeni koja je okupila 72 mladih ljudi sa oštećenim sluhom iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Italije, Portugala, Srbije i Crne Gore i Slovenije. Oni su proveli 10 dana u Kotoru, istorijskom gradu na crnogorskoj obali. Glavni cilj ove razmene je bila zajednička priprema pozorišne predstave.

VI 8. ERASMUS MUNDUS – je novi program EU ustanovljen 2004.godine, i trajaće do 2008. godine kada će biti uključen u novi Integrisani program za doživotno učenje.¹⁰ Cilj programa je unapređivanje visokog obrazovanje u Evropi, kao i unapređenje međudržavne saradnje u ovoj oblasti. Program obezbeđuje i pomaže razvoj vrhunskih akademskih magistarskih kurseva, magistarske stipendije na evropskim univerzitetima za oko 5.000 najtalentovanijih i najvrednijih studenata iz zemalja trećeg sveta, i oko 4.000 stipendija evropskim studentima za magistarske studije u zemljama trećeg sveta. Za Srbiju su otvorene aktivnosti 2 (stipendije), 3 (partnerstva sa EU univerzitetima), i 4 (priznavanje kvalifikacija sa “trećim zemljama”).

Budžet: 230 miliona evra za period od 2004. do 2008. godine.

Korisnici programa: Visokoškolske institucije, studenti koji su stekli prvi stepen visokog obrazovanja, predavači i istraživači kao i javne ili privatne institucije čija je delatnost povezana sa višim stepenima obrazovanja.

Aktivnosti koje se finansiraju: 1) Kreiranje “magistarskih studija EU”, kroz stvaranje konzorcijuma najmanje tri univerziteta iz tri različite zemlje EU, formiranje magistarskih programa koji bi se sprovodili na najmanje dva univerziteta, uz dobijanje odgovarajuće diplome na kraju studija; 2) stipendije za poslediplomce, predavače i istraživače iz trećih zemalja; 3) partnerstva sa institucijama visokog obrazovanja iz “trećih zemalja” i stvaranje konzorcijuma po ugledu na aktivnost br.1; 4) uzajamno priznavanje kvalifikacija sa “trećim zemljama”.

Korisni veb-sajtovi:

O programu:

http://europa.eu.int/comm/education/programmes/mundus/index_en.html

¹⁰ Ovaj program važiće od 2007. do 2013.godine. Članom 7. obezbeđeno je i učešće zemalja zapadnog Balkana. U taj program biće uključene i nove faze programa Socrates, Leonardo Da Vinči i Minerva, koji su za sada zatvoreni za SCG.

Serbia

PRIMER funkcionisanja Erasmus programa

Konkurs za svaku narednu školsku godinu se objavljuje u martu mesecu tekuće godine. Uslovi konkursa su detaljno dati i obuhvataju stipendije za osnovne i magistarske studije, istraživačke stipendije, razmenu profesora i istraživača, kao i aktivnosti koje doprinose "atraktivnosti" visokog obrazovanja. Takođe su date i informacije ko može da konkuriše i na koji način. Sve detaljnije informacije se mogu naći na veb-sajtu:

http://europa.eu.int/comm/education/programmes/mundus/index_en.html

VI 9. Socrates je program koji u potpunosti prati nove evropske trendove u obrazovanju. Kako je strateško opredeljenje EU "učenje tokom celog života" (lifelong learning), tako je i Socrates baziran na tom trendu. Ovaj program daje mogućnost onima koji su iz bilo kog razloga napustili školu (osnovnu, srednju ili fakultet), a žele da ponovo "sednu u klupu", da nastave tamo gde su stali. Takođe velika pažnja se posvećuje obrazovanju odraslih i kroz formalne ili neformalne kanale uz saradnju sa civilnim društvom i kroz inovativni pristup se omogućava ljudima svih životnih doba da se usavršavaju. Socrates takođe daje mogućnost učenja stranih jezika, jer se time podstiče mobilnost ljudi i šire se vidici. Ovaj program nije otvoren za Srbiju.

Više o Socrates-u se može naći na veb-sajtu: <http://www.isoc.siu.no/>

PRIMER programa Socrates

Jedan od modela aktivnog učenja u okviru programe Socrates je i *Minerva*, aktivnost kojom se podstiče evropska saradnja u oblasti informacio-komunikacionih tehnologija (ICT) i "učenje na daljinu" (distant learning) u obrazovanju. Cilj ovog projekta je da kroz multikulturološki pristup ostvari saradnju i razumevanje među učiteljima, nastavnicima i profesorima, političarima i u široj javnosti o pozitivnim i negativnim stranama korišćenja ICT u obrazovanju; da pedagozima približi važnost korišćenja multi-medijalnih metoda za učenje, u smislu učila i usluga i da pokaže da se kroz razmenu dobre prakse i iskustava doprinosi unapređenju obrazovanja i postizanju boljih rezultata.

VI 10. Leonardo da Vinči – je program koji treba da pomogne u rešavanju dva velika problema s kojima se Evropa danas suočava: jedan je priprema nezaposlenih da na tržištu rada dođu do zaposlenja i da se samim tim smanji stopa nezaposlenosti, i drugi, stvaranje stručnog kadra i radnika osposobljenih da koriste i prate inovacije i brzo razvijanje tehnologija na sve dinamičnijem i konkurentnijem svetskom tržištu. Da bi EU mogla da odgovori na ova dva izazova, Evropska komisija je uspostavila program Leonardo da Vinči, fleksibilan program, koji se smatra stubom evropske strategije za stalno učenje i širenje znanja (lifelong learning).

Program je otvoren za 31 zemlju i do sada je obuhvatio oko 200.000 ljudi. Ovaj program nije otvoren za Srbiju. Više informacija se može naći na veb-sajtu:

<http://europa.eu.int/comm/education/programmes/leonardo/new/leonardo2-en.html>

PRIMER programa Leonardo u kardiologiji

Velika brzina u razvoju kardio-vaskularnih metoda lečenja dovela je do potrebe za postojanjem stalne komunikacije i protoka informacija za specijaliste u ovoj oblasti. Naravno, Internet je pravo mesto za

Serbia

obezbeđivanje svih neophodnih podataka i može da služi kao savremeno učilo u bilo kojoj oblasti, pa i u kardiologiji. Zbog toga je pokrenut metod interaktivnog učenja i sticanja znanja *Napredni kurs u evropskoj kardiologiji putem ICT*, da bi se putem on-lajn tehnologije razvio interaktivni program za permanentno usavršavanje stručnjaka u ovoj oblasti. Ovaj program je nazvan ESCed (po pokretaču programa Evropskom društvu za kardiologiju - the European Society of Cardiology). Više informacija o ovom programu može se naći na veb-sajtu: www.esced.org.

VII OSTALI VAŽNI INTERNI PROGRAMI EU – INICIJATIVE

Iako su LEADER, EQUAL i URBAN programi otvoreni samo za članice Evropske unije, informacije o ovim programima mogu biti korisne predstavnicima lokalne zajednice u Srbiji, da bi stekli bolje razumevanje regionalne strategije EU. Takođe, budući da u ovim inicijativama u velikoj meri učestvuju lokalne samouprave zemalja EU, dodatne informacije o ovim programima i primeri primene programa, mogu da posluže lokalnim samoupravama u Srbiji kao izvor ideja za projekte za koje mogu da se kandiduju kroz IPA.

VII 1. LEADER je program Zajednice, preko koga zemlje članice EU vuku sredstva za programe iz oblasti poljoprivrede. Sredstva za ovaj program se povlače iz EAGGF-a (strukturnog fonda za razvoj poljoprivrede). LEADER je uspostavljen 1991. godine i sada je u svojoj trećoj fazi, kao program LEADER +, iz koga se finansiraju projekti za period od 2001. do 2006. godine. Program je otvoren samo za EU 15, a ukupan fond sredstava je 2 miliona evra. Dodatne informacije o programu mogu se naći na veb-sajtu:

http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/leaderplus/index_en.htm.

PRIMER kako LEADER funkcioniše

Za konkurisanje za sredstva iz programa Leader, mogla su da se prijave sva područja – regioni u zemljama članicama EU, uključujući i izolovana ruralna područja Evrope, područja sa 10.000 do 100.000 stanovnika, područja koja imaju finansijske i organizacione kapacitete da učestvuju u programu i sva druga ruralna područja.

Konkurs je bio namenjen projektima iz oblasti zapošljavanja žena-preduzetnika i mladih preduzetnika, projektima koji podstiču međunarodnu razmenu iskustava, i zaštitu životne sredine u oblasti poljoprivrede i ribarstva.

http://europa.eu.int/comm/enterprise/smie/viewmeasure.cfm?m_id=15040.

VII 2. EQUAL je program kojim se podržavaju nove inicijative u oblasti zapošljavanja i predstavlja deo strategije za socijalnu inkluziju EU. Sredstva za ovaj program povlače se iz Evropskog socijalnog fonda i koriste za stvaranje novih ili unapređivanje postojećih sistema državnih institucija u oblasti zapošljavanja i socijalne politike, bolju organizaciju rada i podizanje kvaliteta rada, bolju informisanost ljudi u pogledu korišćenja svojih prava, uključujući usluge socijalne zaštite, zdravstva i mogućnosti za sticanje novih znanja, bez obzira na poreklo, pol, etničku i religijsku pripadnost, invaliditet, godine starosti, itd. Dodatne informacije vezane za program EQUAL se mogu naći na veb-sajtu:

http://europa.eu.int/comm/employment_social/equal/index_en.cfm

EQUAL u Mađarskoj

Mađarska je iz programa EQUAL finansirala uspostavljanje nove organizacione strukture institucija čija je nadležnost tržište rada i povećanje zaposlenosti. U stvaranju te nove mreže učestvovali su kao socijalni partneri: predstavnici vlasti, institucija tržišta rada, nevladinih organizacija, zainteresovanih organizacija civilnog društva, i stručnjaci. Cilj projekta je bio da se postavi takva organizacija koja će predstavljati kombinaciju vertikalne strukture, koja podrazumeva telo na nacionalnom nivou, kao i komitet za inovacije

sačinjen od stručnjaka, i horizontalne strukture, odnosno mreže regionalnih i lokalnih tela koja prate određene tematske blokove i aktivno razmenjuju informacije koje su vezane za funkcionisanje tržišta rada.

Cilj ovakve organizacije rada je unapređenje rada resornih ustanova, povećanje zaposlenosti i osmišljavanje programa, za prekvalifikacije/dokvalifikacije nezaposlenih lica, koji će biti bolje prilagođeni potrebama tržišta.

VII 3. URBAN je inicijativa EU iz koje se finansiraju projekti za razvoj urbanih sredina. Novac za ove projekte povlači se iz strukturnog fonda za regionalni razvoj (ERDF) za razvoj urbanih sredina. URBAN je lansiran 1994. godine i sada je u svojoj drugoj fazi URBAN II koji pokriva period od 2000. do 2006. godine.

Za sredstva iz programa mogli su da konkurišu gradovi gde je prosečna stopa nezaposlenosti i stopa kriminala ili procenat imigranata dva puta veći od proseka u EU, ili gradovi u kojima zelene površine zauzimaju manje od polovine proseka u gradovima EU. Za rešavanje ovakvih i sličnih problema gradskih sredina u periodu od 2001. do 2006. godine uloženo je više od 720 miliona evra. Kao i ostali interni programi EU, i URBAN se sufinansira iz nacionalnih budžeta zemalja EU (uz učešće i privatnog sektora), tako da njegova ukupna vrednost iznosi 1,6 milijardi evra. Posebnost programa URBAN je visok stepen angažmana lokalnih samouprava koje su, u partnerstvu sa drugim ustanovama i organizacijama, i glavni "izvođač" poslova u okviru programa. Više informacija o programu URBAN može se dobiti na sledećem veb-sajtu: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/urban2/index_en.htm

PRIMER pripreme akcionog plana u okviru URBAN-a u Severnoj Irskoj

Evropska komisija je, uz sufinansiranje iz nacionalnog fonda Irske, odobrila 11,4 miliona evra za razvoj predgrađa grada Dablina, Ballyfermot sa 21.000 stanovnika. Iako je dobro transportno povezano i ima jak industrijski sektor, ovo predgrađe je potpuno izolovano od ostatka grada, naseljeno siromašnim i neobrazovanim stanovništvom, sa natprosečno visokim brojem zavisnika od narkotika, i zločina povezanih sa trgovinom drogom. Program razvoja predviđa povećanje broja stručnog osoblja zaposlenog u lokalnim institucijama i organizacijama, razvoj lokalnih programa koji bi pružali pomoć ljudima koji pripadaju ugroženim socijalnim grupama, a nisu obuhvaćeni postojećim mrežama socijalnog staranja, razvoj različitih projekata koji bi i vizuelno i suštinski uneli gradsku živost i dinamiku u ovaj deo grada, privukli kreativne ljude i preduzetnike i stvorili uslove u kojima bi dve najugroženije grupe – omladina i starija izdržavana lica – bile uključene u različite obrazovne programe i poslove.

VIII OSTALI EKSTERNI PROGRAMI EU DOSTUPNI SRBIJI

VIII 1. TAIEX (Technical Assistance Information Exchange) – Program EU za tehničku pomoć i razmenu, koji je od 2004. godine dostupan za Srbiju (i Crnu Goru). Ovaj kratkoročni program uključuje pružanje tehničke pomoći zemljama i namenjen je postupnom stvaranju i poboljšavanju kapaciteta u državnoj upravi kroz stručnu obuku. Ta obuka treba da doprinese podizanju efikasnosti organa državne uprave i pružanju kvalitetnijih usluga, kao i sveobuhvatnoj pripremi za primenu standarda i procedura EU.

Budžet: Korišćenje programa zavisi od zemlje korisnice koja mora sama da pokrene inicijativu za svaki pojedinačan program.

Korisnici programa: članovi parlamenta, i državni službenici u parlamentu i u pravnim savetodavnim telima, profesionalna i komercijalna udruženja, članovi sindikata i asocijacija poslodavaca, članovi sudskih i drugih organa zaduženih za primenu zakona, i prevodioci i lektori zakonskih tekstova.

Aktivnosti koje se mogu finansirati: Ekspertske misije u državi korisniku, informativne posete stručnjaka države korisnika u cilju usavršavanja, radionice, treninzi za inspektore i upravu, monitoring i analiza napretka, obuka za krišćenje baza podataka.

Administrator programa: Generalni direktorat za proširenje Evropske komisije.

Korisni veb-sajtovi:
(www.seio.sr.gov.yu).

PRIMER: TAIEX u SCG

Kancelarija Srbije i Crne Gore za pridruživanje EU i republička Kancelarija za pridruživanje EU su uspostavile saradnju na TAIEX programu. Sprovođenje programa teče uglavnom kroz pružanje odgovarajućih informacija za sam program i praćenju njegove realizacije. U Briselu i drugim evropskim gradovima su organizovani seminari iz različitih oblasti evropskog zakonodavstva, na kojima su učestvovali i predstavnici naših ministarstava i drugih javnih ustanova. Seminari su se odnosili na sledeće teme: poljoprivreda, veterinarska i fitosanitarna pitanja, ekologija, energetika, saobraćaj, pravosuđe, intelektualna svojina, javne nabavke, azil i migracije, organizovani kriminal, carina, porezi, prevođenje "evropskog zakonodavstva", ekonomska i monetarna unija, zaštita podataka, zapošljavanje i socijalna politika, kompanijsko pravo, računovodstvo i revizija, slobodno kretanje roba i usluga, finansijske usluge.

Pored seminara organizovanih u zemljama EU, u okviru programa TAIEX je moguće organizovanje seminara ili različitih tipova obuka u zemlji, studijska putovanja i tehnička pomoć, odnosno pomoć stručnjaka iz EU u različitim oblastima. Cilj programa je da se politika i praksa zemalja EU što bolje približi našoj državnoj upravi i njenim zaposlenima. Jedini uslov za učešće u bilo kom vidu podrške programa TAIEX je da to već nije pokriveno iz nekog drugog programa, na primer iz sredstava CARDS programa.

Prvi seminar koji je organizovan iz TAIEX programa u zemlji bio je seminar posvećen borbi protiv organizovanog kriminala, a prvo studijsko putovanje bilo je odobreno za posetu relevantnih institucija u Republici Slovačkoj u oblasti približavanja "evropskom zakonodavstvu".

VIII 2. EIDHR (European Initiative for Democracy and Human Rights) - Evropska inicijativa za demokratizaciju i poštovanje ljudskih prava je ustanovljena da bi dodatno pomogla demokratizaciju društva, poštovanje ljudskih prava i sprečavanje sukoba. Elementi ovog programa su definisani Programskim dokumentom EIDHR-a za period od 2002-2004. godine.

Budžet: sredstva u visini od oko 1,5 miliona evra su namenjena za Srbiju i Crnu Goru za period od 2003. do 2005. godine.

Korisnici programa: Ovaj program je namenjen zajedničkim projektima koji partnerski realizuju državne institucije i organizacije i nevladin sektor.

Aktivnosti koje se mogu finansirati: Oblasti u kojima je moguće dobiti sredstva za projekte za tzv. demokratizaciju društva su: bolje informisanje javnosti o zakonodavnim promenama u skladu sa standardima EU, reforme u pravosuđu u skladu sa standardima EU, primena standarda i normativa EU u tretmanu zatvorenika. Iz ovog programa je moguće finansirati i projekte koji pokrivaju poštovanje ljudskih prava i dodatnu obuku u prosveti za predmet građansko obrazovanje.

Korisni veb-sajtovi:

<http://jp.coe.int/CEAD/Countries.asp?ID=12348>

PRIMER jednog projekta u okviru programa EIDHR u SCG

U oblasti pravosuđa, jedna od komponenti je namenjena obezbeđivanju nezavisnosti sudija. Očekuje se da ovaj projekat doprinese smanjenju žalbi na rad sudija i pravosudne administracije. Projekat između ostalog uključuje obezbeđivanje relevantnih informacija za javnost, pristup informacijama preko nevladinih organizacija i unapređenje statistike i prikupljanja podataka. Jedna od komponenti projekta je osmišljavanje i sprovođenje obuke koja treba da poboljša organizaciju rada i efikasnost sudstva, kao i bolji sistem informisanja i protok informacija između sudstva i tužilaštva.

IX KLJUČNE INSTITUCIJE I DOKUMENTI ZA PRISTUPANJE EU NA NACIONALNOM NIVOU

Srbija je svoj put prema evropskim integracijama započela institucionalnim promenama i prilagođavanjem rada svoje administracije. Ranije formirani Sektor za evropske integracije, pri Ministarstvu za ekonomske veze sa inostranstvom, prerastao je 2004.godine u Kancelariju za pridruživanje EU Vlade Republike Srbije. Kancelarija je zadužena za koordinaciju, iniciranje, praćenje i izveštavanje o procesu usklađivanja propisa Republike Srbije sa propisima EU. Više informacija o radu kancelarije moguće je naći na veb-sajtu:

<http://www.seio.sr.gov.yu/code/navigate.asp?id=123>

Osnovan je Savet za evropske integracije koji je strateško telo vlade nadležno za evropske integracije. Informacije o radu Saveta dostupne su na veb-sajtu:

<http://www.feio.sv.gov.yu/code/navigate.php?id=32>

Na inicijativu Saveta, formirana je Komisija za koordinaciju pristupanja EU, koja treba da predlaže konkretne mere za unapređenje saradnje republičkih organa i organizacija nadležnih za donošenje i sprovođenje politike pridruživanja EU. Na nivou Skupštine Srbije formiran je poseban Odbor za evropske integracije. Detalji o radu Odbora mogu se naći na veb-sajtu:

http://www.parlament.sr.gov.yu/content/lat/aktivnosti/skupstinske_odbor_lista.asp?id=67

Na nivou državne zajednice SCG i na nivou republika članica imenovani su timovi za pregovore. U republici Srbiji, u većini republičkih ministarstava, su uvedene posebne jedinice za evropske integracije.

Vlada Republike Srbije je usvojila niz propisa kojima se reguliše proces pristupanja EU. Vlada je usvojila Akcioni plan za usklađivanje propisa Republike Srbije sa propisima EU. Obaveza svakog organa ili organizacije zaduženih za izradu zakona u svojoj oblasti je da donesu Izjavu o usklađenosti nacрта propisa sa standardima i principima evropskog zakonodavstva.

Tekst Akcionog plana dostupan je na veb-adresi:

<http://www.seio.sr.gov.yu/code/navigate.asp?id=140>

Vlada je usvojila i Rezoluciju o pridruživanju EU, koja predviđa osnivanje tima za pregovore sa EU. Tekst rezolucije dostupan je na zvaničnom sajtu vlade Srbije na veb-adresi: <http://www.srbija.sr.gov.yu/vesti/specijal.php?id=13004>. Usvojena je i Komunikaciona strategija pristupa EU čiji je cilj informisanje javnosti o karakteristikama i obavezama koje proističu iz Evropskog partnerstva.

U junu 2005. godine je usvojena i Nacionalna strategija Srbije za pridruživanje EU. Strategijom je postavljen okvir koji treba da predstavlja usaglašen skup mera, zadataka, politika i aktivnosti neophodnih za pridruživanje, kao i plan za usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU. Tekst Nacionalne strategije dostupan je na veb-sajtu:

http://www.kombeg.org.yu/aktivnosti/c_eko_pol/20050622/strategija.pdf

X OSNOVNI PREDUSLOVI ZA DOBRO ORGANIZOVANJE NA LOKALNOM NIVOU

Iako je Srbija tek na početku procesa priključivanja EU, ona, kao zemlja potencijalna članica, ima mogućnost za korišćenje značajnih fondova koji treba da joj omoguće usvajanje evropskih standarda u svim društvenim oblastima. Mnogi od programa koje podržava EU su programi u kojima značajno učešće imaju regionalni i lokalni nivoi vlasti, i lokalne nevladine organizacije i institucije i organizacije civilnog društva.

Zato je veoma važno da lokalne zajednice posvete veliku pažnju:

- 1) određivanju prioriteta ciljeva svog razvoja,
- 2) upoznavaju se sa usklađenošću lokalnih ciljeva sa nacionalnim ciljevima Srbije u pridruživanju EU,
- 3) upoznavaju se sa strateškim ciljevima EU,
- 4) iscrpno se informišu o programima i fondovima EU za koje mogu da konkurišu, i potom
- 5) veoma pažljivo pristupe procesu apliciranja za odabrane projekte.

X 1. Elementi za bolje korišćenje sredstava EU¹¹

Organizaciona struktura se odnosi na jasnu podjelu ovlašćenja i zadataka između institucija na nacionalnom nivou koje su nadležne za povlačenje sredstava iz strukturnih fondova i to u sledećim segmentima: upravljanje (menadžment), programiranje, sprovođenje programa, monitoring i evaluacija i finansijski menadžment i kontrola.

Ljudski resursi (kadrovi) su indikator koji se odnosi na sposobnost i umeće da se definišu detaljni zadaci i podjela odgovornosti za pripremanje opisa poslova za potrebe programa/projekata, planiranje broja ljudi koji treba da budu angažovani, kao i njihove kvalifikacije, i sprovođenje procedure izbora ljudi za dati posao. Smatra se da je glavni ključ uspeha u ovom delu odabir motivisanih profesionalaca sa odgovarajućim iskustvom. U tom smislu i sam administrativni sistem treba da osmisli motivišuće i privlačne uslove za rad.

Sistemi i instrumenti (dobrog) upravljanja su takođe važan element u podizanju administrativnih kapaciteta bilo na nacionalnom ili lokalnom nivou. To se odnosi na dostupnost i postojanje različitih metoda rada, priručnika, procedura, itd. u cilju širenja znanja i prakse sa pojedinca/pojedinaca na celu organizaciju, da bi se prilikom odliva obučeni kadrovi minimizirao trenutni nedostatak. Karakteristika odliva stručnih i dodatno obučeni kadrova je česta pojava u državnim upravama, ne samo u Srbiji (i Crnoj Gori) već i u mnogim drugim zemljama.

X 2. Javnost u radu:

Proces, od formulisanja prioriteta, pripreme podataka, do ispunjavanja celokupne procedure za kandidaturu za neki od fondova EU je složen, ali na tom putu lokalne zajednice mogu da se oslone na veliki broj izvora informacija, od kojih su mnogi već navedeni u ovom priručniku..

---

¹¹ Horvat, Andrej (2004)

Serbia

a) *Evropska unija ima jasno definisanu politiku javnosti u radu* čiji je cilj da svim građanima, i onima koji žive u EU, kao i zemljama kandidatima, zemljama u procesu pridruživanja i zemljama trećeg sveta omoguće da dođu do željenih informacija. Do informacija, bilo tekućih ili arhiviranih može se doći u bilo kom trenutku direktnim kontaktom ili elektronskim putem. Linkovi za informacije mogu se naći na sledećim sajtovima:

http://www.europa.eu.int/comm/relays/index_en.htm;

http://europa.eu.int/comm/relays/networks_en.pdf; http://europa.eu.int/europedirect/index_en.htm

Sve informacije o mogućnostima za finansiranje iz sredstava EU mogu se naći na sajtu http://www.europa.eu.int/grants/introduction_en.htm.

Sve informacije o konkursima (kako prošlim tako i onima u najavi) mogu se naći na sajtu http://europa.eu.int/comm/employment_social/calls/tender_2005_en.cfm ili

<http://www.welcomeurope.com/default.asp?id=1300>

b) Uz pomoć donatora, *vlada Srbije razvila je nove, pregledne veb-sajtove sa detaljnim informacijama o programima EU*. Sve češće, najvažnije podatke o prethodnim programima, uputstvima za konkurisanje i rokovima moguće je pronaći na nekoj od sledećih veb-stranica, prevedene na srpski. Za Srbiju, informacije o programima, o potencijalnom finansiranju programa ili o javnim konkursima mogu se naći na sajtovima Evropske agencije za rekonstrukciju <http://www.ear.eu.int> i Ministarstva za ekonomske odnose sa inostranstvom Republike Srbije <http://www.mier.sr.gov.yu>. Uz podatke o programima i konkursima dati su i imena i kontakti ljudi u vladi Srbije, zaduženih za pojedine programe, njihovi telefonski brojevi i e-mail adrese, što dodatno treba da olakša komunikaciju.

c) S obzirom da će novi instrument IPA u suštini biti nastavak prethodnog programa CARDS preko koga je Srbija povlačila sredstva do kraja 2006.godine, neke lokalne zajednice već imaju iskustva o konkurisanju za programe EU. Ta iskustva mogu biti od koristi lokalnim administracijama koje se pripremaju da po prvi put konkurišu za neke programe.

d) Takođe, mnoge opštine u Srbiji graniče se sa zemljama kandidatima za članstvo (Hrvatskom, Makedonijom, Rumunijom, i Bugarskom) koje imaju veće iskustvo sa konkurisanjem za ove fondove, i predstavljaju partnere Srbije prilikom konkurisanja za neke od programa (poput Novog susedskog programa), što predstavlja još jedan, dodatni, izvor informisanja o idejama, inicijativama i projektima koji se mogu pokrenuti i finansirati na lokalnom nivou.

X 3. Važnost procedura

U tekstu koji sledi dati su opšti saveti koji treba da budu od pomoći lokalnim zajednicama u konkurisanju za projekte EU. Međutim, u svakom konkursu kojim se povlače sredstva za određene projekte, definisane su specifične procedure, koje institucija ili grupa institucija na lokalnom nivou treba da ispuni.

Za uspešan ishod konkurisanja za sredstva od izuzetne je važnosti da sve procedure proisane u datim konkursima budu do tančina poštovane. To se odnosi i na sadržaj projekta i na merne jedinice i tehničku dokumentaciju čije se podnošenje traži u okviru svakog specifičnog konkursa. Uz većinu projekata EU dati su i primeri kako treba ispuniti obrasce, na koji način treba prikazati budžet i grupisati njegove stavke i slični detalji.

Procedure su brojne i postavljene su za svaki korak, od samog početka – konkurisanja za sredstva, a potom i u svakom sledećem koraku implementiranja odobrenog projekta. Procedure se mogu proučiti uglavnom iz dobro pripremljenih priručnika i uputstava, kojima obiluje svaki ozbiljan konkurs (tender) iz programa EU. Sam tekst konkursa sadrži veliki broj važnih informacija i smernica, kao što su rokovi, oblasti pokrivene ponuđenim sredstvima, informacije o tome kako i gde se može obezbediti neophodna konkursna dokumentacija, kako doći do dodatnih informacija u vezi sa konkursom, i koje vrste projekata ili troškova, se ne mogu kandidovati za povlačenje sredstava po osnovu određenog konkursa.

X 4. Organizovanje timova na lokalnom nivou

Budući da će približavanje EU, biti sve važnija tema u svakodnevnom životu građana, veoma je važno da lokalne vlasti, ukoliko je to moguće, formiraju posebne timove u okviru lokalne samouprave, koji bi se bavili pitanjima vezanim za definisanje, sistematizovanje i sprovođenje projekata finansiranih iz fondova EU, i/ili identifikuju spoljne stručne saradnike, koji bi im mogli pomoći u ispunjavanju mnogobrojnih procedura, podataka i metodologije planiranja, koji su neophodni za ovaj posao.

Jedan od bitnih uslova za uspešnu pripremu za učešće na javnim konkursima za finansiranje projekata (bilo od strane države bilo od strane neke od evropskih ili međunarodnih agencija), i sprovođenje tih projekata je **formiranje operativnog tima u okviru lokalne samouprave**. Taj tim bi se bavio ne samo prikupljanjem i praćenjem informacija od važnosti, već bi bio dodatno obučen, u saglasnosti sa lokalnom strategijom razvoja, da priprema projektnu dokumentaciju i prati procedure vezane za ove poslove. To podrazumeva i dobru komunikaciju sa relevantnim ustanovama, resornim ministarstvima, i međunarodnim poverenicima za sprovođenje pojedinačnih programa. Preduslov za ulazak u ovakav tim bi bilo poznavanje i aktivno korišćenje jednog stranog jezika (po mogućnosti engleskog) i dobro vladanje kompjuterom.

Ovakav tim ili telo moralo bi da ima i dobru *horizontalnu* komunikaciju sa svojom matičnom lokalnom samoupravom, susedskim opštinama, regionalnim centrima za razvoj (po ugledu na principe regionalne politike EU) ali i *vertikalnu komunikaciju* sa relevantnim resornim telima, nacionalnom kancelarijom za evropske integracije ili regionalni razvoj, pa i samom vladom, koja je najodgovornija za uspešnost ovog velikog posla¹². Takođe je važno pokloniti pažnju stručnom usavršavanju svojih ljudi na ovim, ali i drugim novim poslovima koji će polako postajati deo svakodnevnice u svim lokalnim samoupravama.

Pored ova dva važna faktora u budućoj pripremi lokalne zajednice da odgovori na “evropske izazove”, važno je **poznavanje nacionalnih strategija** koje prepoznaju i donatori (na primer Strategija za smanjenje siromaštva, Izveštaj o milenijumskim ciljevima razvoja, Nacionalna strategija zapošljavanja, Nacionalna strategija za integraciju Roma, itd.), i drugih sektorskih razvojnih dokumenata u okviru ugovora o evropskom partnerstvu, uslova, rokova, i dinamike reformi u različitim sektorima i segmentima društva.

Paralelno sa navedenim preduslovima, dalji korak u radu u delu koji se odnosi na lokalni razvoj je **planiranje** i pripremanje projekata ili programa koji treba da doprinesu napretku u jednoj lokalnoj zajednici.

---

¹² U Republici Srbiji (ni u SCG) još uvek nisu formirane sve odgovarajuće nove organizacione strukture neophodne za proces evropskog partnerstva, pa zbog toga ne mogu biti navedene.

XI ULOGA DOBROG UPRAVLJANJA (GOOD MANAGEMENT) SREDSTVIMA ZA LOKALNI RAZVOJ

XI 1. Planiranje

Planiranje kao proces je nešto što treba uraditi s vremena na vreme, bez obzira da li se radi o prvom pokušaju ili reviziji prethodno urađenih planova. Na tom poslu mogu biti angažovani stručnjaci sa strane ili to može da bude delo lokalnih aktera u jednoj zajednici.

I jedna i druga opcija imaju svoje pozitivne i negativne strane. Na primer, ukoliko grupa eksperata radi u ovom procesu, saradnja između lokalnih aktera i spolja angažovanih stručnjaka, ponekad nije dovoljno koordinirana. Razvijeni plan se doživljava kao nametnut sa strane, što može dovesti do problema u njegovom kasnijem sprovođenju. U drugom slučaju, nepostojanje konsenzusa o pitanjima od zajedničkog interesa ili nedostatak vremena lokalnih aktera ponekad može imati za rezultat nedovoljno osmišljen i neprecizan plan.

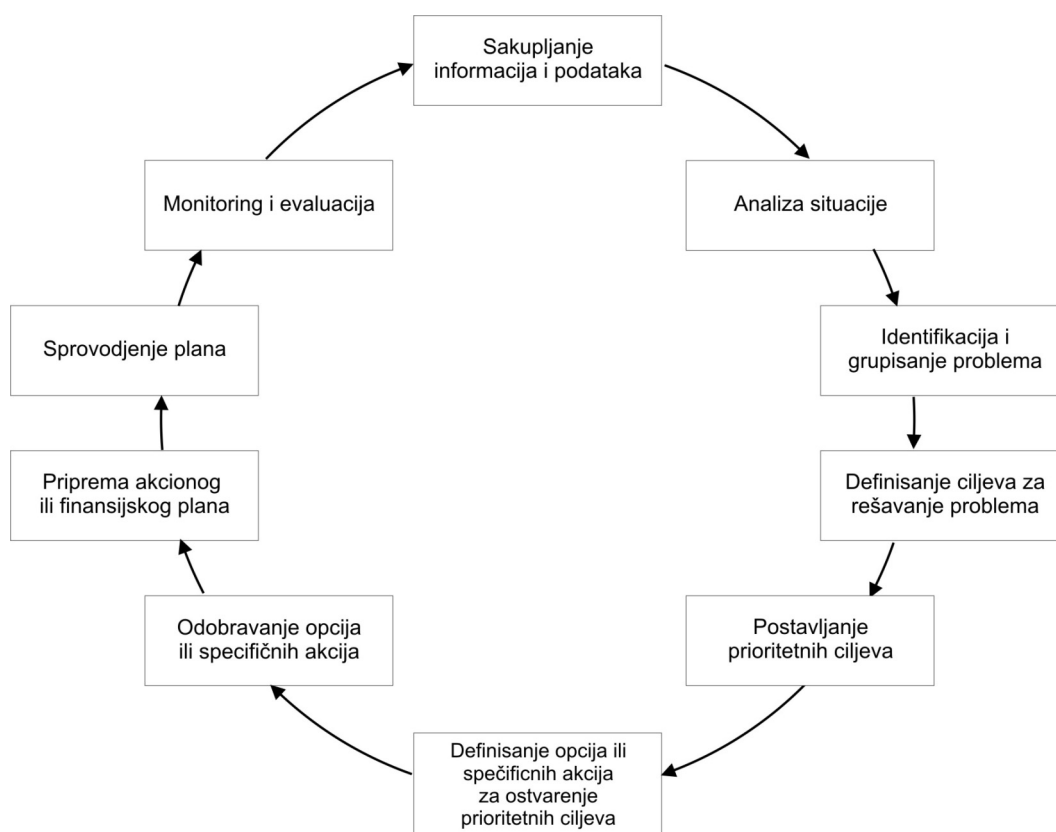
Za uspešan proces planiranja obično je najkorisnija kombinacija ova dva pristupa: da sama lokalna samouprava bude nosilac ovog posla, animira sve lokalne zainteresovane strane i osigura učešće svih u ovom procesu, a potom, po potrebi, uključi stručnjake u oblastima gde lokalnoj zajednici nedostaje ekspertiza.

Važno je da pripremljeni plan bude dokument kojim su sve strane u procesu zadovoljne, da bude realističan, i ostvariv i da odabrani red prioriteta na logičan način vodi do ostvarenja cilja.

XI 2. Komponente planiranja

Glavne komponente u procesu planiranja su:

- sakupljanje svih relevantnih informacija i podataka,
- izrada analize stanja,
- identifikacija problema/potreba i objedinjavanje grupa problema,
- definisanje ciljeva za rešavanje problema,
- postavljanje ili identifikacija prioriternih ciljeva i zadataka,
- definisanje aktivnosti čijom realizacijom se ostvaruju (prioritetni) ciljevi,
- donošenje odluka/odobravanje aktivnosti za realizaciju prioriternih ciljeva,
- priprema akcionog i finansijskog plana za odobrene aktivnosti (sa dinamikom realizacije i indikatorima za praćenje),
- sprovođenje aktivnosti/plana,
- praćenje realizacije (monitoring i evaluacija) i finansijska kontrola.

XI 2.1 Sakupljanje svih relevantnih informacija i podataka

Prikupljanje relevantnih i preciznih podataka je osnova svakog planiranja. Analiziranje podataka iz popisa, statističkih podataka i rezultata anketa, može biti od pomoći lokalnoj samoupravi u identifikovanju prioriternih ciljeva lokalnog razvoja. Na primer, poređenjem podataka iz publikacija Republičkog zavoda za statistiku, kao što su Statistički godišnjak Srbije, publikacija "Opštine u Srbiji" (daje podatke na nivou okruga i opština) i "Opštinska statistička dokumentacija", može se identifikovati razvijenost, odnosno nedostatak programa, službi ili zaostajanje u razvoju jedne lokalne zajednice. Takođe, isti podaci mogu biti od koristi kada treba odrediti repere (benchmarks) odnosno standarde koji služe za merenje uspeha projekta.¹³

S obzirom da analiza podataka traži stručnost, lokalna samouprava treba da proceni da li može da se osloni na svoje službe, ili da angažuje eksperte specijalizovane za obradu statističkih i drugih podataka.

Korisni veb-sajtovi:

O osnovnim statističkim podacima na nivou opština i okruga
<http://webrzs.statserb.sr.gov.yu/axd/katalog/index.htm>

¹³ O reperima i drugim kriterijuma ostvarenja jednog projekta biće reči kasnije u ovom tekstu.

XI 2.2 Izrada situacione analize / analize stanja

Na osnovu prikupljenih podataka, lokalna samouprava treba da sastavi izveštaj koji predstavlja analizu situacije u opštini, na primer, o postojećem stanju i kvalitetu usluga dostupnih građanima. Izveštaj bi, takođe, trebalo da bude stavljen na uvid zainteresovanim akterima – nevladinim i drugim organizacijama i institucijama na lokalnom nivou - a njihove sugestije trebalo bi da budu deo konačnog izveštaja. Veoma je važno da ovaj dokument bude kvalitetan, jer on kasnije treba da posluži kao osnova za konkurisanje za neki od programa EU.¹⁴

XI 2.3 Identifikacija problema/potreba i objedinjavanje grupa problema

Kada lokalna samouprava napravi analizu stanja u opštini ili u pojedinoj oblasti od interesa za opštinu, potrebno je definisati probleme za koje će se u narednim fazama formulisati rešenja. Najbolje je srodne potrebe/probleme u lokalnoj zajednici grupisati da ne bi došlo do preklapanja i da bi mere za rešavanje tih problema bile svrsishodnije.

XI 2.4 Definisanje ciljeva za rešavanje problema ili zadovoljavanje određenih potreba

Za sve učesnike u procesu važno je da se identifikovani problemi postave kroz prizmu njihovih rešenja, odnosno ciljeva. Probleme je potrebno sistemizovati, a ciljevi treba da budu jasno postavljeni, realistični u odnosu na potrebe, raspoloživa sredstva i kapacitete.

XI 2.5 Postavljanje ili identifikacija prioriternih ciljeva i zadataka

Mnoge opštine u Srbiji, pogotovu one nerazvijene, imaju veliki broj problema i dugačku listu prioriteta. Proces izbora programa za koje će opština konkurisati za sredstva iz programa EU zavisi od od svih napred pobrojanih kriterijuma (usklađenosti sa prioritetima EU, nacionalnim strategijama Srbije, ciljevima same opštine), i kapacitetima lokalne administracije da raspoloživa sredstva EU, ako joj budu odobrena, efikasno iskoristi za rešavanje najurgentnijih problema (rešavanje problema deponija, pomoć u kući za stara lica, itd) ili pitanja od važnosti za lokalnu zajednicu (putevi, vodovod, kanalizacija, itd).

XI 2. 6 Definisanje aktivnosti čijom realizacijom se ostvaruju (prioritetni) ciljevi

Ukoliko je reč o kompleksnom programu u koji je uključeno više aktera (domaćih organizacija, međunarodnih donatora i aktera na lokalnom nivou), čija primena traži duži vremenski rok, za ovakav poduhvat treba formirati stručni tim koji će uraditi takozvanu studiju izvodljivosti (feasibility study). U tom timu mogu da budu angažovani predstavnici lokalne samouprave, zainteresovani akteri na lokalnom nivou i spoljni stručnjaci.

---

¹⁴ U prilogu uz ovo poglavlje je i primer plana za konkurs lokalne zajednice na lokalnom nivou, za susedske programe. Primer je razvijen na bazi uputstava koje je dalo Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom. Jasan opis stanja u jednom sektoru, predstavlja nezaobilazan deo svakog obrasca za konkurisanje za neki od programa EU.

Studija treba da obuhvati između ostalog: snimak stanja, definiciju ciljeva, postupke koji treba da dovedu do željenih ciljeva, preliminarni proračun rashoda, vremenski rok u kojem postavljeni ciljevi treba da budu ostvareni, broj ljudi koji treba da bude angažovan na projektu, i slično. Ovi podaci će takođe imati ključnu ulogu u popunjavanju dokumentacije za konkurisanje.

XI 2.7 Donošenje odluka/odobravanje aktivnosti za realizaciju prioriteta ciljeva

Pre pripreme akcionih i finansijskih planova, buduće aktivnosti svakako treba da budu i zvanično usaglašene sa relevantnim službama u lokalnoj samoupravi. To znači da postavljeni ciljevi odabranog projekta treba da budu usklađeni sa domaćim zakonodavstvom na nacionalnom i lokalnom nivou; finansiranje projekta treba da bude analizirano s obzirom na različite varijante finansiranja (sufinansiranje iz izvora na nacionalnom nivou, pronalaženje drugih domaćih ili međunarodnih partnera čiji su programi komplementarni sa postavljenim ciljevima opštine i druge opcije). Takođe je potrebno identifikovati odgovarajuće tehnologije koje bi se koristile, izbor mesta (ukoliko su u pitanje nova postrojenja, objekti, i sl), efekte aktivnosti i/ili investicija na životnu sredinu.

Projekta neće moći da bude sproveden efikasno ako oko njegovih ciljeva ne postoji politički konsensus svih zainteresovanih strana, uključujući tu, pre svega, građane.

XI 2. 8 Priprema akcionog i finansijskog plana za odobrene aktivnosti (sa dinamikom realizacije i indikatorima za praćenje)

Akcioni i finansijski planovi predstavljaju ključne delove projekata s kojima se lokalne zajednice kandiduju za učešće u različitim programima ili razvojnim projektima, koji čine deo strategije za pristupanje zemlje EU.

U svakom projektu koji lokalna zajednica podnosi za konkurs treba da postoji:

- 1) veoma jasan i detaljan plan dinamike realizacije programa (u zavisnosti od dužine sprovođenja projekta, po kvartalima ili godinama);
- 2) broj ljudi koji treba da bude angažovan na projektu i dinamika njihovog uključivanja (na primer, na samom početku projekta obično treba da bude zaposlen manji broj ljudi, a sa razvojem programa i širenjem kruga korisnika, broj angažovanih na projektu se povećava);
- 3) dinamiku prihoda i troškova (izvora finansiranja, dinamiku njihovog priliva, dinamiku trošenja novca);
- 4) dinamiku ostvarivanja ciljeva i kriterijume izvršenja (po kvartalima ili godinama);
- 5) jasan prikaz interno postavljenih ciljeva i njihovo poređenje sa standardima i reperima (benchmarks). Ti standardi mogu da budu određeni s obzirom na nacionalne standarde (na primer "ako bude primenjen ovaj projekat opština X će u roku od dve godine dostići nivo srednje razvijene opštine u Srbiji Y") međunarodne standarde (opštine u susednim zemljama, kandidatima ili članicama EU, čiji je nivo razvoja, pre primene sličnih projekata, bio na nivou naše opštine koja konkuriše za sredstva EU);
- 6) definisan plana nadzora (ili praćenja) ostvarenja programa;
- 7) alternativna rešenja, ako ostvarenje nekih od postavljenih podciljeva podbaci;

8) minimalni budžet s kojim projekat može da bude ostvaren ili napušten (ukoliko, na primer, opština dobije manje novca od sume za koju je konkurisala).

XI 2. 9 Sprovođenje aktivnosti/plana

Kada je akcioni i finansijski plan pripremljen i razmotren sa svim akterima/partnerima, potrebno je da ga i zvanično usvoji lokalna samouprava i/ili skupština opštine i da jasno budu definisani nivoi vlasti i službi odgovornih za realizaciju projekata. Na taj način se lako može rešiti problem ili utvrditi nečija odgovornost ukoliko dođe do zastoja u realizaciji. U tom smislu, lokalna samouprava, kao nosilac posla (ili preuzetih obaveza) ima važnu ulogu u praćenju realizacije plana, da bi mogla blagovremeno da interveniše u slučaju potrebe. Kod implementacije se zna koja institucija šta radi i ko je za šta odgovoran.

XI 2. 10 Praćenje realizacije (monitoring i evaluacija) i finansijska kontrola

Implementacija (realizacija) strategije ili akcionog plana treba da bude praćena i vrednovana. Potrebno je oceniti sprovođenje aktivnosti (da li su u skladu sa strategijom) i «izmeriti» postignute rezultate (da li su u skladu sa očekivanjima). Monitoring i evaluacija trebalo bi da kvantifikuju ishode, opravdaju rashode, doprinesu poboljšanjima i prilagođavanjima i rezultiraju dobrim praksama upravljanja (primer za druge).

Ustaljena je praksa da analizu realizacije jednom godišnje radi grupa nezavisnih profesionalaca i da ta analiza bude dostupna javnosti. Ono što je takođe praksa u mnogim razvijenim zemljama je da, u cilju transparentnog planiranja i sprovođenja programa, kao arbitar vrednovanja uspešnosti jednog projekata ili strategije bude uključen nevladin sektor i druge civilne organizacije i interesne grupe. Zbog toga je od neprocenjive važnosti i zakonska regulativa koja definiše pitanja uloge, prava i odgovornosti civilnog društva i njegovih organizacija u lokalnom razvoju.

Važno je napraviti razliku između monitoringa i nadzora koji državne stručne službe po zakonu vrše u pojedinim sektorima. Tako, u nekim oblastima (prosveta, socijalna zaštita, zapošljavanje, zaštita životne sredine, itd) nevladin sektor može imati važnu ulogu u delu monitoringa sprovođenja programa iz oblasti pružanja usluga, za razliku od stručnog nadzora vezanog za ispunjenje minimalnih standarda usluge (koje propisuje i nadzire relevantno ministarstvo).

Serbia

XII IMENIK NAJVAŽNIJIH VEB-SAJTOVA EU I INSTITUCIJA U SRBIJI

A

Akcionni plan za usklađivanje propisa Republike Srbije sa propisima EU

<http://www.seio.sr.gov.yu/code/navigate.asp?id=140>

B

Budžet EU 2007-2013.

http://www.europa.eu.int/comm/financial_perspective/index_en.htm;

http://europa.eu.int/comm/budget/index_en.htm;

http://www.europa.eu.int/pol/financ/index_en.htm;

http://europa.eu.int/comm/budget/documents/multiannual_framework_en.htm

C

CARDS program

http://europa.eu.int/comm/enlargement/cards/index_en.htm

E

Evropska unija <http://www.europa.eu.int>

EC Evropska komisija http://europa.eu.int/comm/regional_policy/index_en.htm.

Evropski parlament <http://www.europarl.europa.eu/>

EAR Evropska agencija za rekonstrukciju <http://www.ear.eu.int>

ETF Evropska fondacija za obuku <http://www.etf.eu.int>

EEA Evropska agencija za zaštitu životne sredine <http://www.eea.eu.int>

EMCDDA Evropski centar za kontrolu droge i bolesti zavisnosti <http://www.emcdda.eu.int>

EUMC Evropski centar za praćenje/kontrolu rasizma i ksenofobije <http://www.eumc.eu.int>

EMSA Evropska agencija za očuvanje maritimnih (priobalnih) područja <http://www.emsa.eu.int>

EASA Evropska agencija za sigurnost u avio-industriji <http://www.easa.eu.int>

Evropski fondovi i programi dostupni SCG

<http://www.evropa.sr.gov.yu/lstdacon/PublicSite1/index.aspx>

Erasmus Mundus http://europa.eu.int/comm/education/programmes/mundus/index_en.html

Equal http://europa.eu.int/comm/employment_social/equal/index_en.cfm

EIDHR Evropska inicijativa za demokratizaciju i poštovanje ljudskih prava

<http://jp.coe.int/CEAD/Countries.asp?ID=12348>

Energetska politika http://www.europa.eu.int/comm/energy/index_en.html;

http://www.europa.eu.int/comm/energy/intelligent/index_en.html

EUREKA <http://www.eureka.be>

I

Izveštaj o napretku SCG u procesu približavanja EU

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/index.htm.

IPA inicijative dostupne Srbiji <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/e50020.htm>;

http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/ipa_en.htm

Interreg III http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3/index_en.htm

Serbia

Informacije o programima EU http://www.europa.eu.int/comm/relays/index_en.htm
Istraživanje i razvoj (vidi takođe Šesti okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj)
<http://fp6.cordis.lu/fp6/home.cfm>; <http://partners-service.cordis.lu>;
http://cordis.europa.eu.int/national_service/en/candidate_countries.htm;
<http://www.cordis.lu/marketplace>; <http://trendchart.cordis.lu/>; <http://www.cordis.lu/fp7/>;
http://europa.eu.int/comm/research/inco/newsletter/candidate_en.html;
http://www.europa.eu.int/grants/index_en.htm#comp

K

Kancelarija za pridruživanje EU Vlade Srbije

<http://www.seio.sr.gov.yu/code/navigate.asp?id=123>

Konkursi za programe EU

http://europa.eu.int/comm/employment_social/calls/tender_2005_en.cfm ili

<http://www.welcomeurope.com/default.asp?id=1300>

Konkurentnost http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/cip/index_en.htm;

<http://www.cipprogram.com/>

L

Life

<http://europa.eu.int/comm/environment/life/home.htm>

Leonardo da Vinči

<http://europa.eu.int/comm/education/programmes/leonardo/new/leonardo2-en.html>

Leader http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/leaderplus/index_en.htm.

M

Međugranična saradnja <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/programmes/index.htm>

N

Nacionalna strategija Srbije za pridruživanje EU

http://www.kombeg.org.yu/aktivnosti/c_eko_pol/20050622/strategija.pdf

O

Odbor za evropske integracije Skupštine republike Srbije

http://www.parlament.sr.gov.yu/content/lat/aktivnosti/skupstinske_odbor_lista.asp?id=67

Obrazovanje i kultura EU http://www.europa.eu.int/comm/culture/portal/index_en.htm;

http://www.europa.eu.int/youth/index_en.html;

http://www.europa.eu.int/comm/education/programmes/programmes_en.html;

http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/newprog/index_en.html;

http://www.eu.int/comm/dgs/education_culture/activecitizenship/new_programme_en.htm

P

Poljoprivreda EU http://europa.eu.int/comm/agriculture/index_en.htm;

http://www.eu.int/comm/agriculture/capreform/index_en.htm

Proširenje EU http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/index_en.htm

Serbia

R

Rezolucija o pridruživanju EU <http://www.srbija.sr.gov.yu/vesti/specijal.php?id=13004>

Regionalna politika EU http://www.europa.eu.int/comm/regional_policy/index_en.htm

S

Susedski programi u kojima učestvuje Srbija www.mier.sr.gov.yu

Sigma <http://www.sigmaweb.org>

Socrates <http://www.isoc.siu.no>

Savet za evropske integracije <http://www.feio.sv.gov.yu/code/navigate.php?id=32>

Spoljni poslovi EU http://europa.eu.int/comm/external_relations/index.htm;

http://europa.eu.int/comm/development/index_en.htm

Š

Šesti okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj

<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/i23012.htm>

T

Twinning program

http://www.euro.who.int/eprise/main/WHO/Progs/EPF/Activities/20020227_14;

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/twinning/index.htm>

Tempus www.tempusscg.net

TAIEX Program EU za tehničku pomoć i razmenu za Srbiju www.seio.sr.gov.yu

U

Urban http://europa.eu.int/comm/regional_policy/urban2/index_en.htm

Y

Youth <http://www.salto-youth.net/see/>